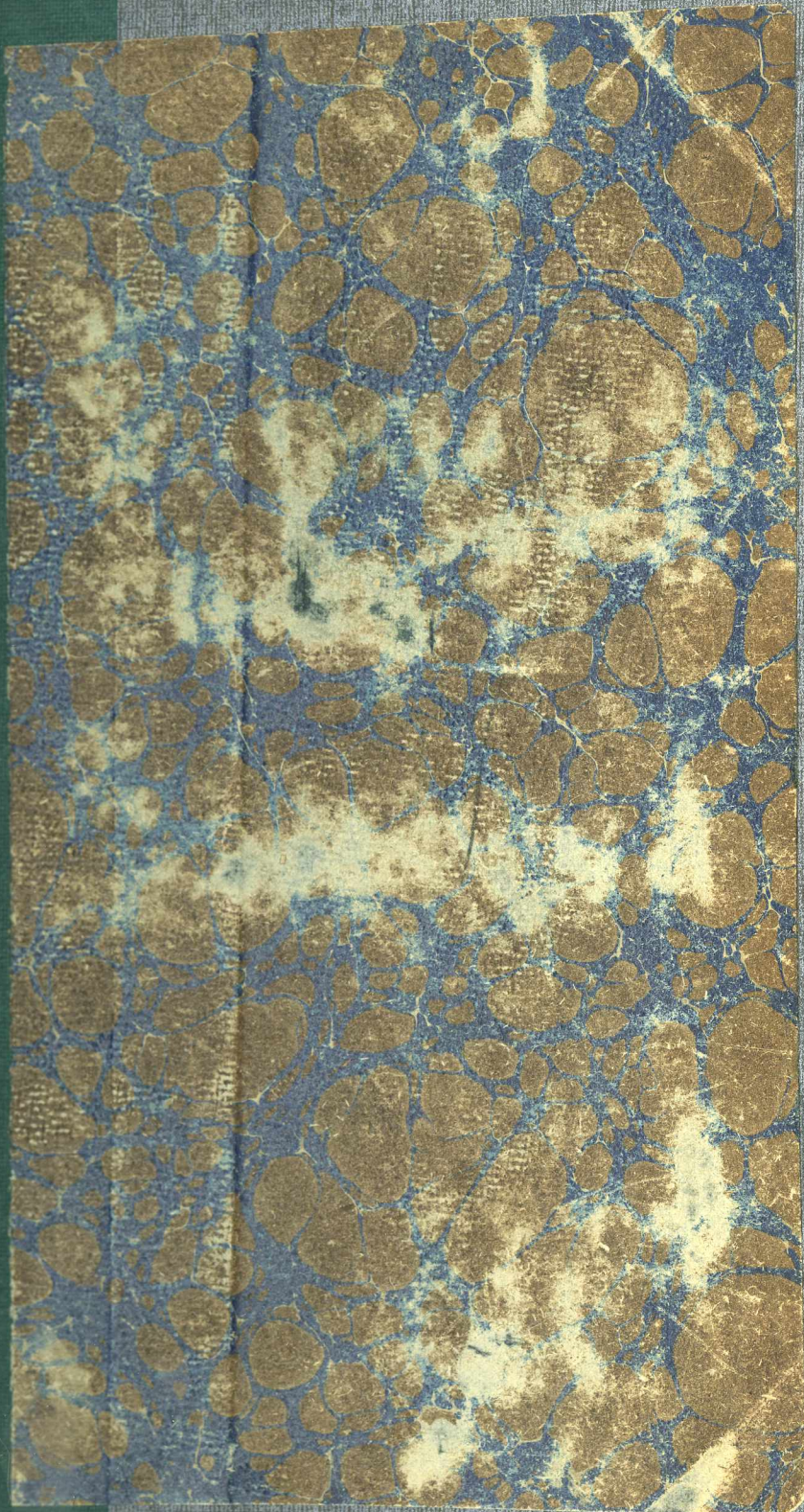

Politikai
röpiratok.

127.

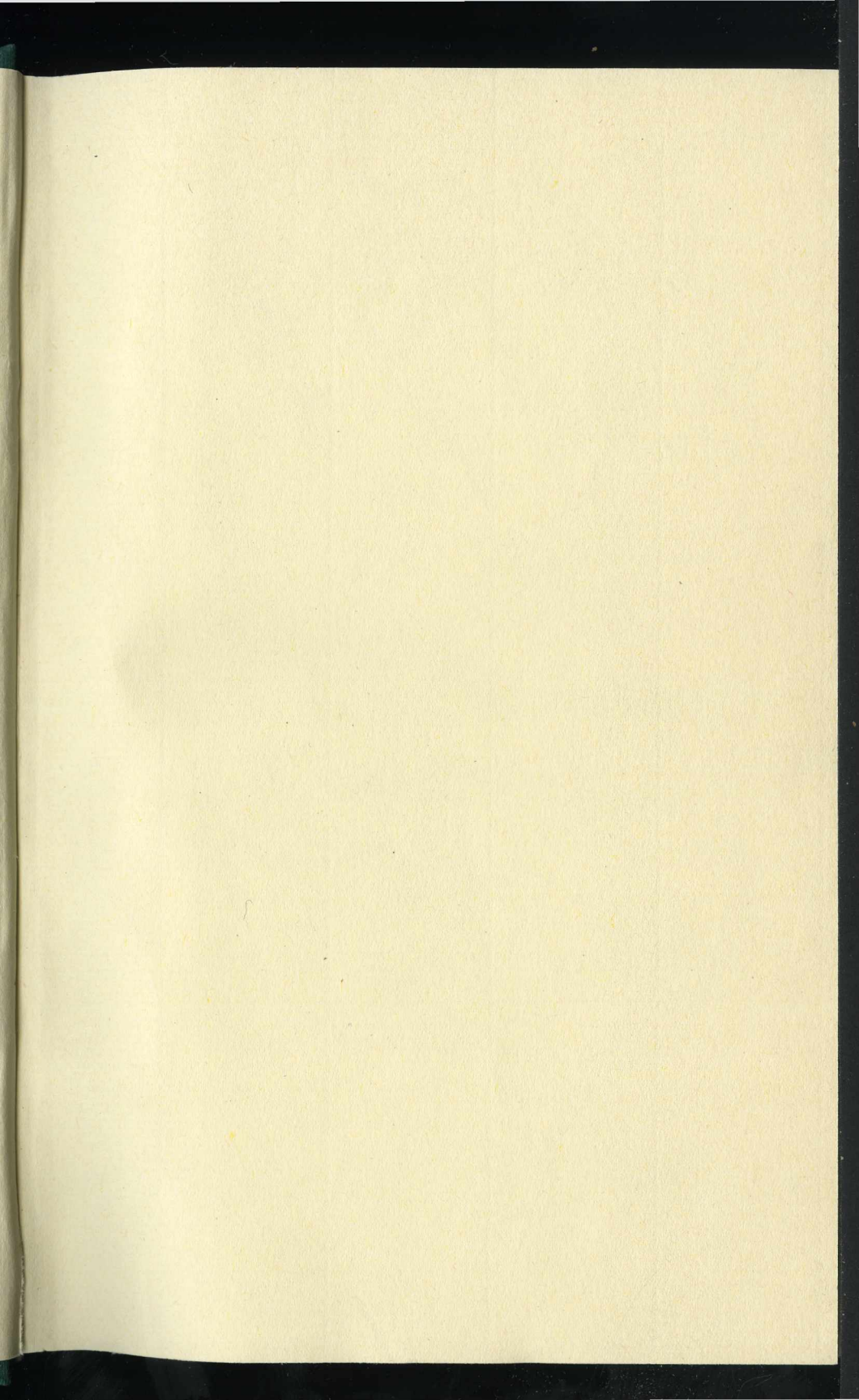

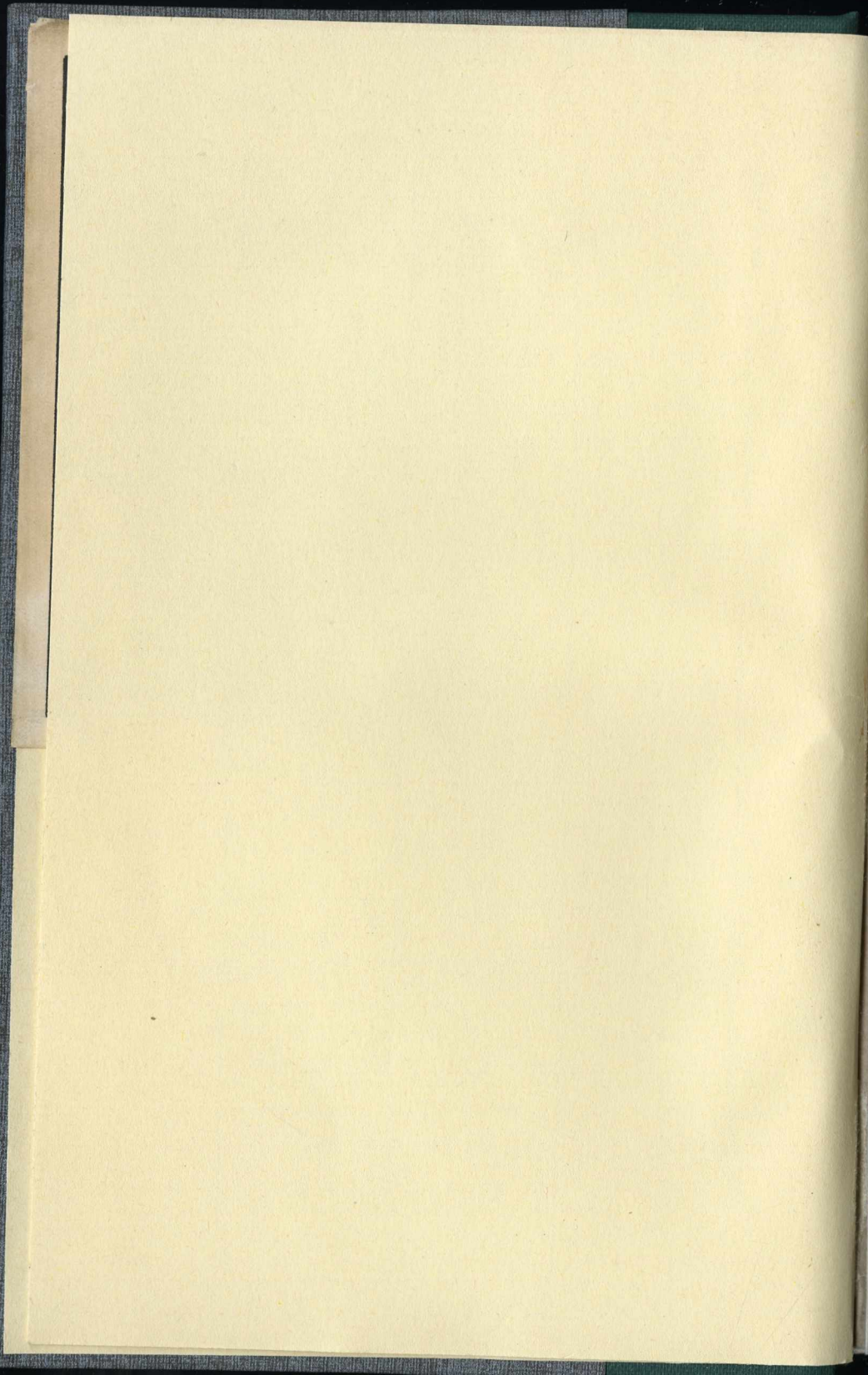
EX
LIBRIS

DR
GEYSÆ
BALLAGI

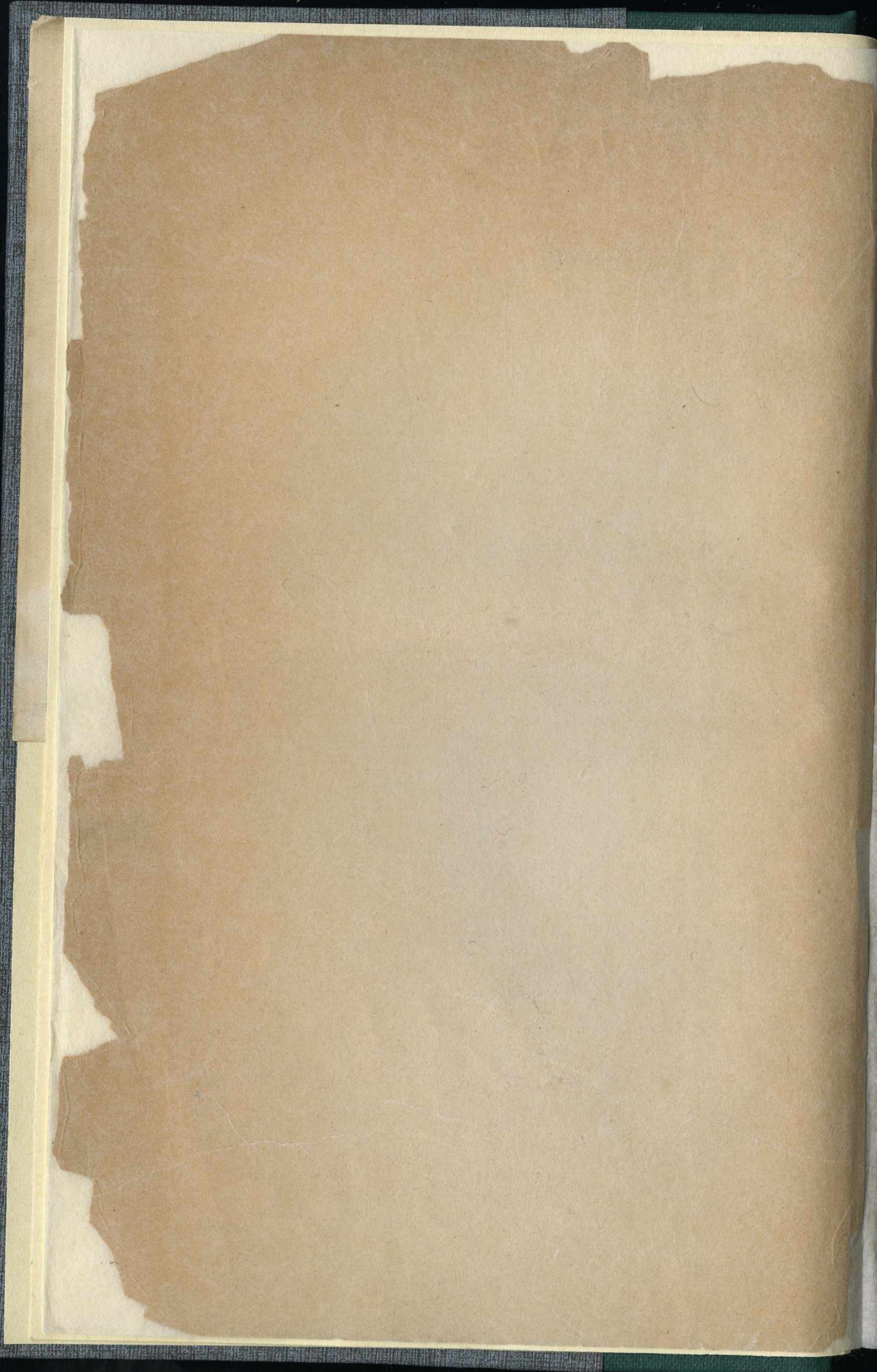

1111-1118

1. Dr. Andrácsy Gy. és gr. Tráchenyi J. a budapesti hiú-egyesületben irántartott j. k. k. 1833.
2. A vegyes kirasságok körül fenforgo' kérdések megfigyése a Pestii Kálvária szoborok körében. 1841.
3. Tagozatok. Micskei Zsuzsanna. 1846.
4. Készték a forradalom végzettségéről. Lilligyi László. 1850.
5. A pécsi világi fejedelmisége. Kovács Zsigmond. 1850.
6. Császárak a daco-román közegek ellen. Józsa Dániel. 1860.
7. A herceg Esterházy-féle katasztrófa. Wassely József. 1865.
8. Nehány szó alkotmányunk viselkedéséről és a török ügyekről. Z. János. 1867.

127

1111

1111

1.

127

Tekinszer, Szabolcs Vármegye
Kendemet és Karainak

a Szécsöl.

M. Szechenyi irásai.

GRÓF ANDRÁSY GYÖRGY
és
GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁNNAK
A'

BUDAPESTI
HID-EGYESÜLETHEZ IRÁNYZOTT
JELENTÉSE

MIDÓN KÜLFÖLDRÜL VISSZATÉRÉNEK.

POZSONBAN,

NYOMTATTATOTT FÜSKÜTI LANDERER LAJOSNÁL.

1833.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Tekintetes Egyesület!

Valamint egyedül a' közjó-előmozdítási ösztön birt minket, a' társaságban lévőket kézfogásra "nem tudnánk e mind azon nehézségeket kinyomozni 's meggyőzni, mellyek eddig fővárosink szorosb egybekapcsoltát hátrálák:" úgy minket alulirtakat is utnak indulni 's a' külföld ebeli tapasztalásit, mennyire lehet, mieinké tenni, kirekesztőleg csak azon honiránti fiui vonzalom határozott, melly bármi szeliden is, de vajmi hathatósban ébreszti fel az el nem aljasult emberi kebelben rejtező kötelesség tehetségit, mint akármilly remény, jutalom, vagy parancs. Lehetetlen ennél fogva — habár kiseded is az Egyesület eddigi érdeme — hogy legalább tiszta szándékát 's némi kis fáradozásit legcsekélyebb figyelemre se méltassa, sőt tán azokat félre is értse a'

magyar Közönség; hanem éppen azért, mert illy sorsra az Egyesület, ugy hisszük, soha nem leszen kárhoztatva — 'akár jutalmazza munkálódásit siker, akár nem' — mi az Egyesület két Tagjai is bátran reméllhetjük, hogy midőn csekély tapasztalásinkat 's szerzett adatinkat minden őszinteséggel itt előterjesztjük, a' Tekintetes Egyesületben nem annyira szigoru bírakra találandunk, kik parányi tehetségünk után ítélnék csak, mint inkább olly gyámolokra, kik elégtelenségünket bölcseségük által kipótolják, 's azt, a' mit darabosan hozunk elő, némi rendbe hozzák. Legyen a' tárgy legalább annyira kifejtve, mint ígértük, hogy ha mi nem is, — tán szerencsésbék 's ügyesbék foghassák-fel egykor a' fonalat ott, hol az kiesett kezeinkbül!

Hidak körül a' most élő nemzetek tapasztalási különbözök; 's nem állíthatni, hogy egy is tökéletességgel kifejtette már a' tárgyat. Az éghajlat 's az abbul származó meleg és hideg, a' vizek szélessége, sebessége, a' folyam medrének földalakja 's végre a' hidak építésére szükséges anyagok határozzák némileg azon tapasztalási lépcsőt el, mellyen egyik vagy másik nemzet áll; ugy hogy egyenlő mechanikai intelligentiával — sőt sokkal kisebbel is — egyik, a' most említett körülállásoknál fogva, jóval magasban állhat és áll

is, mint a' másik. Hol nincs jég, vagy legalább nincsenek erőszakos jégtorlatok, magasak a' partok, olcsó a' kő, sok a' pénz, 's a' t. ott egészen más tekintetben áll a' dolog, mint hol zordon a' tél, változó az idő, alacsony a' part, drága a' kő, vagy annak nagyobb darabokbani faragása, kevés a' pénz, 's a' t. — Így p. o. úgy látszik, mintha az éjszak-amerikai szövetséges országokban legjobban illenének a' kőoszlopu hidak fa felülépítvénnel, jó nagy boltokra, minthogy a' jégtorlatok ott igen erősek, 's ekép erős 's ritka kőoszlopok szükségesek, a' fa felette olcsó, 's így jutalmasb 's a' t.; Britanniában pedig a' kő- és vashidak, mert ott megint csekély a' jég, rendszerint magasak a' partok, comparative olcsó a' kő 's vas, és sok a' pénz; Muszkaországban 's éjszaki Lengyelországban ellenben, úgy látszik, "szinte legcélirányosb a' hajóhid"; mert egyszerre áll be a' tél, egyszerre megyen, 's ekép a' hidat befagyni engedni, tavaszkor mást függesztni bé, 's a' némikép megromlottat 's a' jégtől elsodrottat lassan lassan kifogni, 's nyaratszaka és őszén keresztül helyreállítani, ott bizonyosan legolcsóbb 's egyszersmind legcélirányosb is. Más tekintetet érdemel ezeken felül a' dolog: milly terhekre van számítva a' hid, gyalogokra e csak, vagy társzekerekre is, 's még ezen felül "valyon kevesek járnak e, 's renddel, és

lassan e, vagy sokan, rendetlenül és sebesen e, 's a' t.?" - A' mibül itéletünk szerint az foly, hogy bármilly csekély hidrul legyen is szó, annak mibüli 's mi módoni építését csak azon körülállások határozhatják el józanul, mellyeknek fővonásit itt röviden előadánk. — 'S így természetes, hogy épen azon egy hid, melly legtökéletesb p. o. Malta szigetéről Gozo szigetre, 's egy pusztá kötél, de tökéletesen megfelel céljának, hasztalan absurdum lenne p. o. Bécs és a' Mannhartsbergen-aluli ke- rület összeköttetésére.

Nem lehet ezeknél fogva, vélekedésünk szerint, egy budapesti állóhid építése — ha úgy szabad mondani — 'Izlési tárgy', hanem matematikai igazsággal, csak egy bizonyos hid van — ha van — melly minden körülményinket tekintve, egyedül józan. Már mellyik az? im ez egyik fő kérdés. 'S ennek megfele- lésére, vagy legalább jobb kifejtésére mi azt hittük: Régiebbek tapasztalásával élni, a' helyett, hogy elégséges ebéli tudomány nélkül idehaza teoriázgassunk, 's jó szándéku kép- zelgésink által magunkat eltántoríttatni enged- jük, célirányosbat individualis tehetségünk szerint nem tehetünk, mint egyenesen, 's men- nyire lehete, idővesztés nélkül, Britanniába utaznunk. Már miért oda 's nem másuvá? le- gyen szabad magyaráznunk: részint azért "mert ott a' mechanika általjában legjobban

ki van fejtve már; részint mert ott e' tekintetben sokkal több végrehajtottat 's felállítottat láthatni, 's ha ez nem elég meggyőzésre 's győződésre, kézzel is foghatni, mint Európának minden országiban összeleg, — de legfőkép azért, mert olly közel fekszik azon országhoz, vagy inkább olly szoros kapcsolatban van vele, mellynek éghajlatával 's némi más physikai körülményivel is valamelyes hasonlatu Magyarország, t. i. a' szövetséges amerikaival; oda mennünk pedig mostanság, ha tán egyéb nem is, eltiltott országgyűlésünk, mellyre vissza sieténk. Néhány hónapi, 's ekép felette rövid időnk lehető legjobb használására tehát Britanniát választánk nyomozásink mezejéül legelsőben is."

Saját belátásunk szerint, 's mennyire előtünk, mint profanusok előtt, fekütt a' tárgy, igen jól tudtuk még Britanniába érkeztünk előtt, hogy mechanikai tekintetben egy fő feladás a' jég 's ebbül eredő áradás leszen, — finanziaai tekintetben pedig pénzbeli szük állapotunk; minthogy telünk néha kemény, Budapest partjai alacsonyak, pénzbeli systemánk pedig fejletlen, 's illy tárgyakhozi járulásunk egyoldalú 's nem közönséges. E' szerint oszlopnélküli, vagy minél ritkább oszlopu olesó hidak látszattak legcélirányosbagnak, vagy inkább azon egyedülieknek, mellyek Budapest közé illenének. Illyesek pedig — t. i. a' leg-

tágasb boltuak 's comparative olesók — eddigi praxis szerint egyedül a' vaslánczokon függök.

Legelsőben is tehát olly embereket kerestünk fel, kik illyféle munkák közt élnek, tehetségiket leginkább illynemü munkákra fordíták 's valami nagyot világra is állítottak már, a' mi mellettük szól 's róluk bizonyít. Azonban, noha csak dicsérettel említhetjük barátságos fogadásukat 's velünk bánásukat, még se mulaszthatjuk el érinteni "milly nehezen tudtuk, kivált eleinte, tárgyunkra 's magunkra vonni figyelmüket"; a' mi egyébiránt semmi más okbul nem történt, hanem mivel az előbbkelő britt mechanikusok olly óriási dolgokkal vannak rendszerint elfoglalva, hogy egy Buda 's Pest-köztli állóhíd, melly előttük csak parányiság, természetesen nem igen bírhatja őket felette komoly elmélkedésre; hanem legfőkép azért nem gerjeszténk nagy figyelmet, mert mi, egy Angliában nem igen ismért nemzet tagjai bizonyost mondani nem tudtunk, 's csak jó remény fejében — sub spe rati — tudakozhattuk a' dolog csinyait 's fortélyit, 's azon kérdésükre "valyon lesz e valami belőle?" mint becsületes emberek semmi elhatározottabbat nem felelhattünk, mint 'remélljük.' Felette nevelték tekintetünket azonban azon tervek, mellyek a' Buda 's Pest-köztli Dunát minden átmetszésekkel 's annak folyását Vácztul Földvárig képzik, Budán a' királyi

fő építő Kormányánál készültek, 's mellyeket Ó Herczegségének a' Nádornak kegyelmébül nyertünk. Nehezen lehet azon keser-édes érzést tökéletesen kimagyaráznunk, melly bennünk támada, részint midőn tapasztalni valónk kénytelenek, milly isméretlenek vagyunk mi Magyarok minden más tekintetben annyira kimüvelt emberek előtt; részint midőn látánk, milly kellemes meglepést gerjeszte bennök a' tervek tökéletessége, mellyeket eléggé helybenhagyni 's dicsérni nem valónak képesek. — Öszintén, de búsan kelle magunknak megvallani, hogy isméretlen létünket bizony nem annyira a' külföld tudatlanságának, mint inkább saját hátramaradásunknak tulajdoníthatjuk; hanem más részről be édesen vigasztalá lelkünket, midőn a' magyar munkának valódi becse elismértetett, azon elősejdtési öröm, mellynél fogva tisztán láttuk Nemzetünk egykori legdicsőbb kifejlését, — ha minmagunk nem fojtjuk el, 's minmagunk nem gázoljuk össze azon szent tüzet, melly minden nemzet sajátóságában él.

És ezen eset, bármi csekélynek látszások is, ránk nézve felette fontos volt, mert valamint nevedett részükrül a' bennünki bizodalom, hogy nem valami éretlen 's hiu tudnivágy hajt minket, hanem hon-iránti kötelességérzés vezérel: ugy mi is mindinkább 's jobb kedvvel iparkodtunk, 's a' mi bizodalomunk

is nőtt egy irányban irántok. Mind ezt azért hozzuk itt elő, hogy a' Tekintetes Egyesület Tagjait arra kérjük: méltóztassanak akármi mód által is Ó Herczegségének a' Nádornak és a' T. királyi fő építő Kormányának azt tudtára adni, hogy valósággal mind azon keveset, a' mit tárgyunkra nézve tanultunk, tapasztaltunk 's hoztunk, jobbadán az említett tervek helyességének köszönhetjük; a' mit itt őszintén 's háládatos szívvvel megvallani kötelességünknek tartjuk.

W. Jates volt az, kivel legelőször is szorosb összeköttetésbe lépénk, 's hogy a' Tekintetes Egyesület ítélhessen némileg előbbi állításunk valódiságául "milly nehéz a' britt mechanikusok figyelmét valami tárgyra vonni, melly habár előttünk szinte kivihetlennek látszik is, nálok csak parányi" — legyen szabad itt némi kis statistikai adatokat közbevetőleg előterjesztenünk, 's kivált azért, mert azok később, jelentésünk folytában, némi összehasonlítások végett legnagyobb hasznunkra lehetnek.

Ugyan is W. Jates W. Samuel Walkerrel társaságban van; 's e' két vashámos munkálódási mintegy illy határok közt forognak: Saját nyers vasukból hetenként készül 200 tonna, vettből 200 tonna, — 's így összesen 400 tonna vas; 's ha egy kissé szorit-

tatik a' munka, hetenként készül 500 tonna = 9072 mázsa*).

Ámbár saját köszönük van, és vaskészítő-intézeteik közel Birminghamhoz Gospel Oakban, Britannianak nem felette drága vidékén vannak, folyó kiadásra minden hónap 12,000 ft sterlinget — a' mi mintegy 300,000 váltó forint — költenek. Egyedül az egyiptusi Vice-Király, esztendőnként több év óta egy millio pengő forintért hámoroztat nálók 's a' t. 'S így két privát angol hámoros jóval több vasat készít, mint egész Magyarország; mert esztendei egész vaskészítményünket, minden magyar korona-alatti tartományt ide értve, csak 300,000 mázsára tehetjük. — Walker és Jates pedig korántsem legelsők a' hámorosak közt, munkálódásiknak kiterjedésére nézve; 's ha mi inkább velök tettük összeköttetésbe magunkat mint másokkal, azt azon okbul cselekedtük, mert a' legnevezetesb újabb vashidak nálók készültek, 's mert korántsem következik az, hogy a' kik legtöbb vasat készítnék, a' legjobbat is készítik.

Britannianak esztendei vas-készítménye diametráli calculo 500,000 tonna = 9,072,000 mázsa; néhány év előtt pedig készíte szinte 700,000 t. = 12,700,800 m.

A' waterlooi hid 25,000,000 forint y. cz.

A' londoni szinte 30,000,000-ba jött.

*) 1 tonna = 18 mázsa 14 2/5 font a' mi mértékünk szerint.

A' Liverpool 's Manchester-közti vasut, mellyen egy vontatással egész ezred gyalogság vitetett 32 angol vagy is mintegy 7 magyar mérföldnyire $1\frac{1}{4}$ óra alatt, ha jól emlékezünk, 1 millio font sterlingre számított, és 1,200,000 fontba telt. — A' most javaslatban lévő vasut Londonbul Birminghamig 2,400,000 font sterlingre tétetik, de azt hiszik 3 millióba fog kerülni. Egy projectált pyramisnak, mellyben több mint 5 millio halott férend el, építési költsége pedig tán 4 sőt 5 millio fontra is megy 's a' t.

W. Jates által W. Tierney Clark mechanikussal jövének összeköttetésbe, kinek ügyességérül, sok egyéb munkái közt, tárgyunkat illetőleg, mindenek előtt kézzelfogható bizonyosságot nyujtanak Hammersmith, Shoreham és Marlo vaslánczon függő hidjai, mellyeket építe, 's mellyeknek mind rajzokat mind rövid leírásukat a' Tekintetes Egyesületnek im itt előterjeszteni szerencsénk van.

Már most tapasztalásunk napról napra nevedezni kezde, 's mennyire tehetségünkben állott, tárgyunkat minden oldalról mind jobban jobban felvilágosítani ügyekezünk. Nem sokára más mechanikusokkal is megismérkedtünk, kik közt James Walkert, a' híres Telford-ot, Jesse Hartleyt, Ogdent a' liverpooli amerikai consult és W. Wright-ot az éjszaki szövetséges országit nem neveznünk lehetet-

len. Leszen egyébiránt szerencsénk jelentésünk folytatában mind ezeket még bővebben említnünk. Minden léptünket napkönyveinkbe íránk, — 's annyira hatott ítéletünkre 's meggyőződésünkre ügyünk-iránti vizsgálatink folyamatja, hogy csak kevés idő alatt, minden még bennünk senforgó kétségink eloszlának, 's egy Buda 's Pest-közi állóhid létesítése nem álla többé rémítő tekintetben előttünk, hanem mint valami tárgy, mellynek sikere ámbár a' legügyesb emberek tehetsegit teljességgel megkívánja, — — kirekesztőleg csak a' magyar Közönség akarattjátul függ, hogy "valyon legyen e vagy ne?" 'S mikép lehettünk, élhettünk volna egy olly országban ügyünk iránt elcsüggedésben 's visszarettentve, hol a' köz szabadsági áldás közt, az emberi kimüvelt észnek olly bámulandó csudái emelkednek fel szinte minden lépten? mellyek midőn nemes vetélkedésre buzdítanak, minden irigységet is elnyomnak, minthogy azok valóban egy nemzetéi sem, de az egész emberiség sajátja! Mikép mertünk volna azon kételkedni, hogy az, vagy ahoz hasonló Magyar hazánkban soha fel ne emelkedhessék legalább egyes számban 's nemzeti akarattal, a' mit Britanniában olly nagy számban, csak privát személyektül kezdve 's végezve, mindennap, minden órában szemlélénk? Átláttuk azonban igen jól, hogy nem használunk tár-

gyünk előmenetelének felette sokat, ha csak minmagunk 's a' Tekintetes Egyesület megnyugtására szerzünk adatokat; hanem hogy kirekesztőleg csak úgy birhatjuk célunkat előbbre és szerencsés végre, ha a' nagy Közönséget is megnyugtadjuk az építés lehetőségéről. Mi úgy se tartottuk soha is célunk kivihetőségét teljességgel lehetlennék; de mit vihetünk mi kevesek 's tehetlennék végbe azon kívül, hogy a' dolgot minden oldalról kinyomozzuk, 's azt lehető legjobb világban a' Közönség elibe állítsuk? Csak a' nagy Közönség tehet itt sikerest ---; attul pedig nem várhatni igazsággal, hogy vagy pénzt vagy igazait olly tárgyra kockáztassa, mellynek kivihetése kétes és veszedelmes. A' nagy Közönséget továbbá, ítéletünk szerint, semmi diadalmásban nem győzheti meg valamely dolog lehetősége felől, mint hasonló már fenálló 's jó szerencsével végbevitt tárgyaknak szemei elibe tétele. Ennek elérése végett hoztunk több rajzot, részint már fenálló angol hidakról, részint ollyasokról, mellyek a' velünk vitt tervek szerint, Buda 's Pest közé illenének legjobban, 's mellyeket im itt minden alázatossággal előterjesztünk. Mindenek felett pedig írásban kértük némi kérdések-iránti véleményeket több mechanikusoknak, 's ezen utolsót azért, mert ezen hivatalos mód velök jobban meggondoltatá

adandó feleletük velejét, mint ha csak ugy beszéd közt kérdezgettük volna őket; de legfőkép azon okbul, mert illy hivataloszinü irott vélemény-adás nekünk legitimatióul, azoknak pedig, kik olvassák, tán megnyugtatasul szolgálánd, — 's ugyan is: sokan állításinkon kételkedhetnének, azt gyanítván "tul ragadt minket a' hidegvérü 's józan itéleten a' tenni 's cselekedni vágy"; ellenben pedig semmi nem bátoríthatja a' józan de járatlan embert valami tárgy iránt annyira, mint olly mestereknek megmondolt 's figyelemmel tett vélemény-adása, kik nem praxis előtt de praxis után szólnak 's cselekesznek, 's valóban erősben félnek nevük 's hirük csorbulásátul, mintsem hogy ollyast állítnának, mellynek tökéletesen 's mesterül megfelelni képesek nem volnának.

Legyen szabad ennek következésében most legelsőben is azon kérdéseknek angolbul fordítását itt előadnunk, mellyeket mi Tierney Clarkhoz irásban tevénk, 's egyszersmind az ő feleletinek magyar nyelvre tételét is.

Gróf Andrásy György és Gróf Széchenyi István Tierney Clarkhoz irányzott kérdéseik, 's annak válasza egy Buda 's Pest közt építendő állóhid ügyében. Septemb. 15^{kén} 1832.

1^{so} Kérdés. 'Millynemü hidat tart Ön legalkalmasbnak Buda 's Pest folyvásti összeköttetésére?'

Felelet. "Ítéletem szerint, Budapest állandó összeköttetése -- a' két városnak bármilly pontján kívántassék is az — legezé irányosban eszközölthetik egy függő lánczhid által. Ugyanis: illynemü hid az eddig ismért hidak közt legtágabb boltokra építhető, 's ekép az oszlopok ritkább léte mind víznek mind jégnek kevésbé áll utjában, mint akár kő akár öntöttvas hid, mellyek sűrűbb oszlopokat kívánnak meg; 's továbbá azért, mert ámbár illynemü hid szükségessé teszi a' rámenetnek megfelelő magasságot, — azért ez comparative még is csekélyebb azon rámenetek magasságihoz képest, mellyek nélkül se kő se öntöttvas hidat építeni nem lehet, 's ekép az ebéli kiadások sokkal csekélyebbek a' függő hidaknál mint az említetteknel. Egyébiránt a' két rámenetnek minden esetre magasnak kell lenni, minthogy a' Duna partjai, az átmetszési tervek szerint, igen alacsonyak. Ezek felhalmozása pedig igen nevezetes költség, mellyet azonban az által kímélhetni felettebb, ha célirányos *dredging* mozgonyok (tisztító erőművek) segítségével kitisztítottik a' folyam medre, melly, az előttem fekvő felséges dunai tervek után itélve, nemcsak képes felette nagy javításra, de némi célirányos regulatiót legsürgetőbben meg is kíván. — És így tetemes költségek mentethetésével egyszersmind előmozdíthatni a' köz hasznot is minden irányon tul."

2^{dik} Kérdés. 'Mellyik a' leghosszabb függő lánczhid a' világon? 's valyon mellyik a' legtágasb lánczvonat egy oszloptul a' másikkig?'

Felelet. "Azon oszlop-közi távolság, mellyen hid függ, azt hiszem, egy most létező lánczhidnál se nagyobb mint a' Menainál, mellynek vonatja (Spannung) 570 láb. — A' rajta függő hid azonban nem hosszabb 542 lábánál.

A' hammersmithi hid ellenben — noha két oszlopközi vonatja csak 422 láb, — még is 710 lábnyi hosszóságban függ lánczokon, — 's ekép a' mostaniak közt leghosszabb és 168 lábbal felülmulja a' Menai hidnak azon részét, melly lánczokon nyugszik."

Ezen feleletet csak úgy érthetni tökéletesen, ha az említett két hid terve szemléltetik, mellyeket itt előterjeszteni szerencsénk van. Ugyan is a' hammersmithi parttul partig függ lánczokon; a' Menai ellenben csak oszloptul oszlopig, — azoktól pedig a' partokig kőboltokon fekszik.

3^{dik} Kérdés. 'Buda 's Pest közt valyon melly pont volna legalkalmasb egy hid felállítására, beadott tervünk szerint?'

Felelet. "Nehéz személyes otlét nélkül ezen kérdésre megnyugtatólag felelni. Azonban úgy tartom, minden pont A. B. 's b. a. sectiók közt alkalmas volna e' célra, —

feltéve, hogy a' folyam fenéke is helyes az alapok rakására. Lentebb viz- és jégtorlatokat okozhatnának a' folyamba építendő oszlopok, fentebb pedig igen is tág a' Duna; ekép egy hidnak ottani építése csak ok nélkül nevelné a' költségeket."

4^{dik} Kérdés. 'Az egész Dunán keresztül, valyon nem lehetne e építeni csak egyetlenegy vonatu hidat? 'S ugyan milly hosszúságra lehetne egyet vonni veszély nélkül 's minden kellemetlen ringás elkerülésével?'

Felelet. "Az egész Dunán keresztül is lehetne egy vonattal függesztni hidat a' keskenyebb partjaitul 1000 vagy 1200 láb egymástuli távulságra, minden veszély 's kellemetlen ringás nélkül. De én inkább kétvonatu hidat javasolnék."

5^{dik} Kérdés. 'Hány oszlopnak folyam-bani építését tartja Ön szükségesnek egy függőhid tökéletes biztosítására?'

Felelet. "Az oszlopok számát egyedül azon helyzetetés határozhatja el némi józansággal, hová annak építése kivántatik."

6^{dik} Kérdés. 'Nem hiszi Ön, hogy az oszlopokat elvinné a' jég, melly hazánkban néha felette erős 's rettentő pusztításokat okoz?'

Felelet. "Ha az oszlopok célirányosan építettnek: akkor legkisebb veszélyben sem lesznek, — habár még olly hatalmas volna is a' dunai jég."

7^{dik} Kérdés. 'Valyon nem okoznának e az oszlopok jégtorlatokat, mellyek a' vizet fentartván, a' két várost könnyen áradási veszélybe hozhatnák?'

Felelet. "Minthogy a' viz és jég a' folyam legkeskenyebb medrén is keresztül folyini kénytelen C. D.nél, és egy vagy két oszlop szélessége összehasonlítólág csak parányi, — természetesen következik, hogy A. B. és b. a. közt, habár több oszlopu hid állna is ott, a' viznek és jégnek még is jóval több szabad helye maradna, mint C. D.nél, — 's ekép az semmi esetre rendkívüli jégtorlatokat 's abból származó áradást nem okozhatna.

Ezen feleletnek jobb értelmét tudakolván azon szóbeli feleletét nyertük Clark urnak, hogy nem volna tanácsos a' Duna legközelebb partjai közt C. D. átmetszésnél, oszlopokat vagy egy oszlopot is állítani, mert az mód nélkül nevelhetné a' jégtorlati 's azzal egybefüggő áradási veszélyt. Azon megjegyzésünkre pedig, hogy habár keskenyebb is a' Duna C. D.nél, mint A. B. és b. a. közt, még is medre nagyobb mélysége miatt, jóval több vizet 's jeget foghat fel, mint akárhol másutt, — azt adá válaszul, hogy ezen állítás a' pusztá vizet tekintve helyes, mert az mélyebb ágyban lejjebb megyen 's elfér; de nem úgy a' jég, melly jobbadán a' víz felszínén uszik 's a' t. Egyébiránt legelső feleletére utasított, hol

világosan kimondá a' Duna-tisztításnak leg-sürgetőbb szükségét.

8^{dik} Kérdés. 'Valyon a' lánczok, mellyeken függ a' hid, nem szakadhatnak e el?'

Felelet. "Ha a' lánczok a' legjobb hámorvasbul készülnek, 's mind anyagra, mind munkára, mind próbatételekre szokott felvigyázat van, 's ollyas embereknek mindigi felügyelése alatt vitetnek végbe, kik értik a' dolgot, 's tudják: bizonyos sulynak megfelelésére milly erő kell; akkor a' lánczok elszakadhatása miatt legtávolabb veszély sincs."

9^{dik} Kérdés. 'De hát az oszlopok nincsenek e bedülési vagy összeomlási veszélyben?'

Felelet. "Ha az oszlopok a' viendő terhek megfelelőleg, minden más tekintetben is céliránylag, és szokott megkivántató figyelemmel 's felvigyázattal vannak építve, akkor legkisebb bedülési vagy összeomlási veszélyben sincsenek."

Nem mulaszthatjuk el a' Tekintetes Egysületet Clark urnak 8^{ik} és 9^{ik} feleletében előforduló kitétele iránt figyelmeztetni, hol ő a' lánczok tartósságáru azt állítja "if the usual precautionary measures are taken" 's később, midőn az oszlopokrul szól, ezt mondja "if they are built with the usual precautions"; a' mi szórul szóra ennyit téssen: "hogy nincsenek veszélyben a' lánczok, ha

szokott vagy rendszerinti gond fordítottatik készítésükre”; ’s “*hogy nem dülnek bé az oszlopok, ha szokott óvással vannak építve.*” — A’ mi egy felette kifejlett művészé szellemet, ’s valóban csudálatos mechanikai közbecsületti esprit de corps-t bizonyít, — minthogy más országokban ezen szó *rendszerinti* egészen mást mint valami jól végbevittet ’s tökéletest szokott jelenteni, ’s valóban nem igen biztos volna egy olly függő hidon járnunk, melly nálunk csak *rendszerinti* vagy *szokott*” figyelemmel építették, ’s itt talán a’ *rendkívüli és szokatlan*” egy kissé bátorítóbb volna.

10^{dik} Kérdés. ‘S hát a’ lánczok természetes rugóssága, habár nem hozná is veszélybe a’ hidat, nem okozna e még is némi irtózást, kivált fergeteges szélvészekben?’

Felelet. ‘Tapasztalásom szerint azt hiszem: a’ hid rugóssága legkisebb irtózásra sem adna okot, akármikép dühösködnék is a’ vész.’

11^{dik} Kérdés. ‘Valyon lehetne e Angliában az építendő hidat illyes veszélyek iránt biztosítani (assecuráltatni) mint teszem:

- a. hogy nem viszi az oszlopokat el a’ jég.
- b. hogy a’ folyambani oszlopok nem okozandnak rendkívüli jégtorlást ’s azzal egybekötött vizáradást.
- c. hogy nem pattannak ketté a’ lánczok.

d. hogy fel nem fordulnak 's össze nem omlanak az oszlopok.

e. hogy a' ringás nem fog okozni kellemtelen érzést?

Felelet. "Én egy olly intézetet sem ismerék, melly az a. b. c. d. 's e. alatt előhozott veszélyekről kezeskednék."

Ezen kérdésre Clark ur kielégítőleg nem volt képes válaszolni. — Mint mechanikusnak nincs is köze tudni, milly rendszabásai vannak a' külön biztosító intézeteknek Angliában. — Fogjuk egyébiránt e' kérdést később újra megpendíteni.

12^{dik} Kérdés. 'Milly terhe volna azon vasnak, melly egy budapesti hid építésére kívántatnék?'

Felelet. "A' vas terhét a' hid hosszága, a' lánczok milly szegletbeni függése 's azon suly határozhatja el egyedül, mellynek hordozására az számítva van, 's azért e' részben legkisebb bizonyosat sem mondhatni mindaddig, míg végkép el nincs határozva azon kérdés valyon milly helyre építtessék a' hid. Hogy mindazáltal addig is legyen a' Társaságnak valami kulcsa, melly szerint combinálhassa tehetségit, míg a' tárgy tökéletesb kifejlésre érik, 3 külön tervet készíték, azon költségi hozzáadással, mellybe azoknak építtetése itt Angliában körülbelül kerülne."

13^{dik} Kérdés. 'Nem lehetne e a vasat Magyarorszáiban készíteni?'

Felelet. 'Nem ismervén sem az öntött sem a' vert vas mineműségét, melly Magyarorszáiban készül, — nem tudván továbbá milly módokkal élnek 's milly előkészületekkel birnak az ott lakó vasmesterek, hogy a' lánczkarikákat 's egyéb vasakat a' pontosság és szabatosság (accuracy and precision) azon lépcsőjére vihessék, melly olly elmulhatlan szükséges egy függő hid lételére, e' részben elhatározott véleményt teljességgel nem adhatok. Ha azonban azon vasrul szabad hoznom itéletet, melly a' continensen készül egyáltalában, akkor azt hinném, hogy egy függő hidhoz szükséges vasat Magyarorszáiban nevezetes koczkáztatás 's nagy veszély nélkül készíteni nem lehetne.'

14^{dik} Kérdés. 'Milly vasbul készülne a' hid: öntött vagy vert vasbul e?'

Felelet. 'A' lánczszemek, függő-rudak, ékek, csavarok 's a' t. szükségkép a' lehető legjobb vert vasbul készülnek, 's pedig mindig legszorosb felvigyázat alatt, 's tökéletesen kipróbálva. Az öntéseknek pedig a' legjobb szürke olvadó-vasbul kellene készülniök.'

15^{dik} Kérdés. 'Mi lenne a' vas ára tonna szerint?'

Felelet. 'A' hámorvasnak ára Londonba

állítva, 24 font sterling volna egy tonnáért, — az öntött vasé pedig 10 font.”*)

16^{dik} Kérdés. “Valyon mit kellene fizetni egy tonna vasnak be és kihajóztatásáért és Frume-ig szállíttatásáért a’ biztosítási bért belé számlálván?”

Felelet. “A’ szállítás biztosítva telnek 1 font 6 schilling 6 pence-be tonnaként.”

17^{dik} Kérdés. “Milly nagy az angol vas erőssége (tenacity)?”

Felelet. “Egy négyszeg uj angol-vas rud 10—12 tonna tehernek engedni kezd, de annak elszakítására 24—27 tonna kell.”

18^{dik} Kérdés. “Mikép lehet a’ vas erősségét megpróbálni?”

Felelet. “A’ vasat tökéletesen meglehet próbálni egy bizonyos erőművel, melly némi kijelelt fokok által egy perczre kimutatja annak erősségét, mig végre ketté szakad.”

E’ két feleletet csak az ott szokásban lévő vaspróbáló-erőmű látása által érthetni tökéletesen.

A’ kérdések ’s feleletek folytatása Oct. 20-dikán 1832.

19^{dik} Kérdés. “A’ vízfolyamba építendő oszlopoknak valyon mi szükséges szé-

*) 1 font sterling mintegy 9 fr. 25 xr. p. a’ mi pénzünk szerint.

1 font sterling = 20 shilling; 1 shilling = 12 pence.

lességük, hosszóságuk és földbeni mélységük volna?

Felelet. “Az oszlopok szélessége, hosszúsága 's mélysége kirekesztőleg a' hidi utnak elhatározott szélességétől függ, mint nem különben a' vonatok hosszóságátul, 's azon anyagtul, melly a' viz fenekén van, — 's végre, hogy milly magasra nőhet a' viz 's tornyosulhat a' jég, ugy hogy mindig szabadon mehesenek alatta a' hajók 's a' t. — 's a' lánczok természetes lefüggése is tekintetbe vétessék. Egyébiránt lehetetlen ezen kérdésre kielégítőleg felelni, minekelótte tökéletesen a' hidnak milly helyeni építése elhatározva nincs.”

20^{dik} Kérdés. ‘Milly kő kivántatik az oszlopok építésére?’

Felelet. “Akármilly kő is jó ezen célra; feltéve, hogy az jó nagy massákban faragva, 's mind a' rajta nyugvó sulyt elbirni, mind az idő viszontagságit kiállni képes legyen?”

21^{dik} Kérdés. ‘Mi ára Angliában a' kőnek, melly illytárgyakra fordítottatik?’

Felelet. “Azon kövek ára, mellyek Angliában illynemü munkákra használtatnak, változik minemőségük szerint, 2 shillingtül 5-ig, egy négyszeg lábként, — 's ezen somában, faragásuk 's egymásra rakásuk is ben foglaltatik már.”

22^{dik} Kérdés. 'Mi ára a' kézi munkának Angliában?'

Felelet. "A' kézi munka árát a' munkások ügyessége határozza el 's majd drágább majd olcsóbb:

Kőművesnek közönséges napi bére:

		5 sh. 6 p. egész	6 sh. — p.
Téglalető	—	5 — — —	5 — 6 —
Ács	—	5 — — —	6 — 6 —
Kovács	—	5 — — —	8 — — —
Napszámos	—	2 — 6 —	3 — 6 —

23^{dik} Kérdés. 'Valyon nem volnának e hidoszlop előtti 'jégtörők' felette czélirányosak az egésznek biztosítására?'

Felelet. "Ez nem volna szükséges, mivel magok az oszlopok megtörnék a' jeget, minden egyéb segítség nélkül."

24^{dik} Kérdés. 'Milly anyagra lehet a' folyambani oszlopokat építeni legjobban, t. i. a' víznek millynemü fenekében?'

Felelet. "A' jó, egészséges 's mély kősziklára vagy agyag vagy kavicsra (gravel) legjobban építhetni hidoszlopokat."

25^{dik} Kérdés. 'Nem volna e czélirányos az oszlopokat általában vassal bélelni, — mivel mi nem attul tartunk annyira, hogy az oszlopok bédüljenek vagy összeomoljanak, mint inkább attul félünk egy kissé "valyon nem engedendnek e a' lánczok ott, hol azok az oszlopokkal vannak összekötve?'

F e l e l e t. "Az oszlopoknak nagyobb biztosítása végett erre legkisebb szükség sincs, annál inkább nem, minthogy a' lánczok nincsenek az oszlopokhoz kötve, a' mi felette veszedelmes volna, de azokon csak nyugszanak, szabad mozoghatásuk végett."

Ezen felelet értelme a' beadott tervek által még tökéletesebben kifejlik.

26^{dik} Kérdés. 'Nem hozhatná e' a' vasnak természetes hidegbeni összezsugorodása 's melegbeni kiterjedése az egészet veszélybe?'

F e l e l e t. "Saját tapasztalásom szerint nem hiszem, hogy a' vas legkisebb veszélybe is helyeztessék a' hideg vagy meleg befolyása által. Tapasztalásomat pedig mind azon experimentumok bőven bizonyítják, mellyek e' részben Sz. Pétervárott tétettek, hol a' *hözön-séges legnagyobb* (mean greatest) hideg 23 Fahrenheit (egy kissé több mint 24 Reaumur a' fagypontra alul) 's még sincs legkisebb kártékony következése azon két láncz-hidakra, mellyek a' Fontanka vizsatorna felett vannak, 's mellyeknek egyike 185, a' másik 150 láb vonatu."

Ha a' függő hidak mechanikáját csak legfelszinesb vizsgálatra vesszük is, lehetetlen minden félelmet e' részben meg nem győznünk, — minthogy a' lánczok teljes szabadságban vannak helyezve, és így a' hid minden veszély nélkül, ámbár észrevehetlenül is, de hideg-

ben mindig egy kissé feljebb megy, melegben pedig egy kissé alább száll. Ez egyébiránt a' tervekből legjobban világlik ki.

27^{dik} Kérdés. 'Nem volna e a' vas az égi electricitás által, menydörgések alkalmával, némileg veszélyeztetve?'

Felelet. "Én soha nem tapasztaltam illy esetet."

Angliában kevés az égi háboru', — 's azért ezen kérdést, melly nem hiábavaló, mások által is felvilágosítottuk, kik competens bírák, 's kikre Jelentésünk folytában majdan érkezendünk.

28^{dik} Kérdés. 'Nem volna e mulhatatlanul szükséges, hogy valami practikus 's előkelő mechanikus, személyesen nézze meg a' Buda 's Pest közti hely színét, minekelőtte a' hidépítéshez kezdeni lehetne? 'S nem volna e kívánatos, hogy egy illetén személy a' jégtorlatok 's vizáradásoknak szemlélése végett, legalább egy telet Budapesten töltsön?'

Felelet. "Én azt hiszem, hogy azon személy volna legalkalmasabb a' hely színének szemlélésére 's megvizsgálására, kire a' tervek készítése volna bizva, ezeket pedig legkisebb pontossággal sem lehetne eszközölni egy ideigi helybeli otlét (inspection) nélkül."

29^{dik} Kérdés. 'Ha egy függő vashid építése végkép el volna határozva, nem akarná e Ön annak felállítását felvállalni?'

Felelet. "Nekem legkisebb ellenvetésem sem volna, annak építését magamra vállalni."

30^{dik} Kérdés. 'Azonban addig is, míg ez hazánkban tökéletesen elhatározva nem lesz, ugyan nem akarna e Ön nekünk, néhány jól kidolgozott 's minden részletekben felvilágosított tervet készíteni?'

Felelet. "Igen is feltéve, ha a' hidépítése rám bízatik."

Itt Clark olly terveket ért, mellyekben a' legkisebb vasdarabok 's a' t. is minden pontossággal ki vannak téve, 's mellyek készítése annyi időt kíván, hogy azokat egy kenyere után élő mechanikus se fogja eszközölni, a' nélkül, hogy ő a' hidépítési fáradság jutalmában ne részesüljön némileg, vagy terveit magának jól meg ne fizettesse.

Tervek készítése Britanniában felette drága portéka, — 's ugy annyira, hogy az szinte legjobb szándékunkat felülmulja, 's csekély privat magyar tehetséginket könnyen kimeríti. Ekép felhagyánk ez uttal felette kidolgozott 's igen részletes tervek rajzoltatásával, — annál inkább, mert se a' hid helye, de a' hid millyfélesége se, sőt még az sem volt eldöntve, valyon fog e építtetni vagy nem; 's így őszintén megvalljuk, sajnosan viselendő áldozatink bizonyos hasznát csak távol jövődében látván, ideig óráig olly tervek

készíttetésével terhelénk meg csak tehetséginket, mellyek a' tárgyul, habár csak általánosan, de még is türhető ideát adhatnak, 's ugy hisszük, adnak is.

31^{dik} Kérdés. 'Mi volna egy függő hidnak tőkéletes ára mindenestül, ha az A. B. vagy C. D. átmetszéseknél építtetnék; — nota bene: angol árok szerint?'

F e l e l e t. "Combinatióim szerint azt találok, hogy egy, az első általam rajzolt terv szerint építendő hid Angliában 143,000 fontba, a' második terv szerint 151,000 fontba, a' harmadik terv szerint pedig 124,761 fontba kerülne.

Arra vagyok itt egyébiránt bátor figyelmeztetni, hogy ezen calculusok csak annyiba lehetnek helyesek, mennyiben a' tervek helyessége is áll, mellyek távol a' hely színétül itt készültek, hol a' magyar körülmények teljességgel ismételtenek."

Mi alulirtak azért kértünk angol árok-szerinti combinatiókat, mert így legjobban számolhatjuk ki, drágábbak vagy olcsóbbak e a' hidépítési költségek nálunk, mint az Angoloknál.

32^{dik} Kérdés. 'Valyon mennyibe telnék egy függő vashidnak jó rendbeni tartása esztendőnként?'

F e l e l e t. "Erre elhatározólag nem válaszolhatok, mert ez némi körülményektül függ;

annyit mondhatok azonban, hogy a' hammersmithi hid reparatiója, ezen öt utolsó esztendőben nem került többbe, mint 100 font sterlingbe évenként."

A Hammersmith-hid mintegy 480,000 pengőbe jött; esztendői reparatiója: 1000 pengő forint, nem több mint $\frac{1}{11}$ procent körül.

33^{dik} Kérdés. "Van e valami intézet, melly minket biztosítna, hogy se az építési, se a' conservatiói költség a' kitett summákat meg nem haladná?"

Felelet. "Én illy intézetrül nem halottam."

Valamint a' 11^{dik} kérdésnél és rá adott válasznál megjegyeztük, hogy a' biztosításról általában később szolandunk, így azt itt megint ismétljük.

34^{dik} Kérdés. "Mennyi idő kellene egy budapesti hidnak építésére, az egyezés napjátul kezdvén az egész munkának tökéletes végbehajtásáig?"

Felelet. "Nem ismervén azon könnyüéseket, mellyeket egy illy munka végbevételére nyújt Magyarország, ezen kérdésre nem igen felelhetek; azonban úgy hiszem 3—5 esztendő alatt csak még is el lehetne végezni az egészet."

35^{dik} Kérdés. "Milly időszakonként kellene tenni a' fizetéseket?"

Felelet. "Ez tökéletesen azon egyezéstől függne, melly a' contrahenssel tétetnék."

Ezen fő kérdésre, mellyet más források által nagyobb világosságba hozánk később, ismét visszatérendünk.

36^{dik} Kérdés. 'Ugyan nem felelne-e meg jobban a' czélnak, ha függő hid helyett, mi inkább vas vagy kőboltu hidat építnék, minthogy a' szelek néha felette dühösködnek hazánkban, 's igen számos a' járókelő, 's mind lovasok mind kocsik igen sebesen szoktak nyargalni, minden felvigyázatot utálván 's kijátszván?'

Felelet. "Én attul tartok, hogy minek-utána vas vagy kőboltu hid sűrűbb oszlopokat kíván mint lánczhid, sokszor kártékony jégtorlatokra 's vizáradásokra adhatna alkalmat."

37^{dik} Kérdés. 'Lánczhid tán csak olly helyen czélirányos, hol nem felette nagy a' menet 's jövet, — 's hol az olly nagy mint p. o. Buda 's Pest közt, ott tán egy lánczhid bátorítása végett szükséges volna valamelyes policziát felállítani, melly arra ügyelvén, hogy a' hid ringása netalán veszedelmig nevedjék, 's minden számontuli embernek, vagy egyéb élő, vagy holt tehernek egyszerrei hidra léptét és sebesb mozgását gátlaná?'

Felelet. "Függő vashidakat olly erősen és biztosan lehet építeni, hogy azoknak se szelek dühe, se a' legelevenebb menet 's kelet

nem árthat, bár mennyi 's milly sebességgel mozogjanak is rajtok emberek, lovak, barmok, kocsik 's társzekerek.

Rendes policzia azonban felette hasznos volna, de nem a' hid bátorítása miatt, hanem minden kicsapongás, rendetlenség 's kártételnek elmellőztetése végett, — 's többek közt azért is, hogy a' hidat minden mocsoktul menten 's mindig legtisztábban tartsa."

38^{dik} Kérdés. 'Nincsenek e a' vasrészek szaporai corrosionak kitéve, melly által a' hid tartóssága jöhetne kérdésbe?"

Felelet. "A' vasrészek igen keveset, vagy jobban mondva semmit nem szenvednek corrosiótul, minthogy azok fagyú 's más szerrek által oltalmazva vannak a' levegőtül, 's a' körülállásokhoz képest időszakként rendszeren megfestetnek; — a' mi tapasztalás szerint teljességgel elégségesnek találtatott azokat minden oxidátiótul megmenteni."

W. Tierney Clark

Hammersmith Nov. 10. 1832.

És im ez, a' mit kérdésinkre válaszolt Clark. Ha pedig kérdésink tökéletes logikai rendben nincsenek, azt annak méltóztassanak tulajdonítani a' Tekintetes Egyesületi Tagok, mert kérdésinket két izben adtuk, a' felelet pedig egyszerre jött, — 's könnyebb átláthatás végett, itt nem irtunk kérdést és feleletet

külön, de egybefoglalva; 's ekép néha egy ollyas felelet után, melly egy kissé félrevezet 's egészen más tudakolásra adna alkalmat, egy olly kérdés áll, melly semmi folyamatban nem látszik lenni a' többiekkel, 's melly azon helyen nem is állna, ha előre tudni lehetett volna a' feleleteket, vagy ha mindig csak egy kérdés tétetett volna egyszerre a' másik után, és ugy tovább - - - ; részint pedig azért is darabos és hibás egész tudakozásunk, mert angol nyelvben kelle tennünk azt, mellyben csakugyan nem igen vagyunk jártosak; de főkép azért felette tökéletlen, vagy — ha magunkat egy kissé menteni szabad — azért nem olly kimerítő, mint annak lennie kellene, mert — és ezt már említettük és még utóbb is említeni fogjuk — mert az egész dolog csak *jó remény fejében* eszközöltetett, 's ekép mi sem mertünk, ha szabad mondani, elégséges pedantismussal kérdést kérdésre halmozni, 's Clark ur se talált elég időt, temérdek foglalatossági közt, egy olly tárggyal sokat vesződni, melly ugy szólván még embryóban is alig létez; és így elég dolgunk volt Clark urtul csak azon keveset is nyerni, a' mit hoztunk; a' mi az által tűnik legvilágosban elő, hogy szinte két hónapig kelle várunk — jóllehet mindig nyugtalankodánk és sürgeténk — az itt előterjesztett válaszok és bémutatott tervekre. Azonban addig is, mig az

idő is érettségre fejt egyet és mást, legalább egy olly mechanikusnak birjuk saját kezével irt ügyünk-iránti véleményét, ki noha sem nem őszült sem nem vénült tapasztalás közt, mert legjobb koru, még is annyi practikai tudománnyal bir, mint akárki más, — a' mit egyébiránt ő maga soha nem állít, de midőn hallgat, annál erősbén hirdetik munkái.

Tárgyunkra nézve ezen autograph minden esetre némi kis nyereség, a' mit csekély fáradságunk díjául itt említni bátorkodunk, mert reménylenünk szabad, hogy egy olly elismért ügyességü Practikus véleménye csak fogja fogja egy kissé capacitálhatni azokat, kik tárgyunkat kivihetlennek, czélunkat hyperbolának 's honi szándékunkat szappanbuboréknak állíták, hogy lehet lehet tiszta szándékkal 's férfiui elszánással olly munkákat vinni végbe, ha hazafiak kezét fognak 's vállat vetnek, mellyekről az előítéletek rabja csak álmodni sem merészel. — 'S ha illyes mechanikusok véleménye nem valódi suly: valyon mit nyom mind azon kávéház-okoskodók fecsegése, kik jó hidat soha még nem is láttak, vagy azon theoria-hősek combinatiói, kik jóllehet egy dobogót, egy bürüt se raktak még, mindjárt egy Buda 's Pest-közti hiddal akarják kezdeni meg praxisukat, vagy azt kivihetlennek tartják, — mert ők felakadnának építésében!

Clark ur választ, mellyeket itt a' Tekintetes Egyesületnek előterjesztünk, ha nem szórul szóra is, de értelmünk szerint legnagyobb hívsséggel tettük át magyarra, mit a' Tekintetes Egyesület méltóztassék megvizsgáltatni.

Igaz, Clark ur tudománya 's praxisa ellen azon kifogást lehetne tenni, hogy ő Angolországban dolgozván mindig, hol comparative alig van tél, 's nincs nagy folyó, — nem tudhatja mit művel télen egy olly viz mint a' Duna; 's ekép praxisa, ha ugy szabad mondani "csak angol 's nem magyar." — Ezt azonban Clark ur maga érzette, 's midőn több év előtt a' fent említett Jates ural, egy Petersburgban építendő függőhid 's egyéb tárgyak felállítására szólíttatott volna fel, ezzel társaságban pro superabundanti tüstént egy Colquoun nevű hajós tisztet küldé Pétervárra, a' muszka hideg, nevai befagyás, jégtorlat, áradás 's a' t. tökéletes kitanulása végett.

Tudománya 's praxisa e' részben tehát nem egyedül angol, de muszka is — 's ekép némileg magyar; mert habár hideg van is nálunk, 's erős is Dunánk, azért bizony télen Pétervárott sincs meleg 's a' Neva sem éppen patak.

Egyébiránt mivel jobb, nevezetesb dolgokat a' lehető legnagyobb világba állítani, — azért nem tudakolánk mi kirekesztőleg 's

egyedül Clark urat, de más mechanikusokkal is meghányatánk ügyünket; — habár nem olly hosszasan is, de legalább a' fő kérdésekben.

Telforddal ez volt beszélgetésünk:*

Mi. 'Magyarországban mi egy hidat kívánnánk építeni, mellynek hosszasága tán 1600 lábra is nyulnék. Sokan azonban köztünk ezt lehetlennék hiszik, mert itéletük szerint vagy elviszi a' hidat a' jég, vagy ha nem, jégtorlatokat 's vizáradásokat okozand. Mit gondol Ön e' felől?'

Ő. "Nehéz erre a' helyezet ismérete nélkül egyszerre felelni. De valyon milly mélységű 's fenekű a' viz?"

* Telford az eddigi élő mechanikusok közt legnagyobb practikus. Anglia mindén része tanúja ügyességének; több száz hidat 's aquaeductust épített, — 's ha nem léptünk vele legelsőben is összeköttetésbe, azt azért nem cselekedtük: mert jóllehet egészséges és erős, még is már egy kissé régi — 76 esztendő; — 's ekép ha hidtervet készítne is, alig ügyelhetne hazájátul olly távol országban mint honunk, annak építésére; ez pedig itéletünk szerint *conditio sine qua non*, t. i. hogy az, a' ki a' terveket készíti, bárki legyen is, a' hidépítés vezérlését is ő vigye, — mert illyesekben egybehangzás kell. Más oldalrul pedig nem tagadhatni, hogy valamint mi sokban ügyesbek vagyunk atyáinknál, 's fiaink sokban megint minket fognak utolérni 's elhagyni: ugy Angliában is találkoznak fiatal mechanikusok, kik ott kezdvén mesterségiket 's tapasztalásikat, hová a' régiek birtak azokat, tehetségeik által mindent homályba állítani képesek, a' mit eddig Anglia a' régibb mechanikusoktul bír.

Mi. "Mélysége 5—6 öl, feneke pedig jobbadán homok."

Ó. "A' mélység csekély, de a' homok! ez már nagy baj."

Mi. "S miért? nem lehet ezen diadal-maskodni?"

Ó. "Hogy ne lehetne; — mi illyes bajon csak tudunk segíteni, de jobb volna kőszikla vagy agyag. Egyébiránt nem kell félni a' jégtül egy cseppet is, 's az áradástul se, kivált ha jó távul vannak a' hidoszlopok egymástul."

Mi. "Millynemü hidat javasolna Ön, 's milly bolt lenne a' lehető legtágasb minden veszély nélkül?"

Ó. "E' részben mindent fekvés 's egyéb körülmények határoznak el. Független lánczhidak legtágasb ívűek lehetnek. Én Glasgow városának egy 1000 láb ívű hidra készítettem tervet. De 500—600 lábnyi is, vagy olly hosszúságú mint a' Menainál, mellyet építék, legcélszerűsbb. Ezen hid oszlopai p. o. nem igen törődnének az urak folyóik jegével, de azokat kaczagnák (they would laugh at them).

Nekem igen sok tapasztalásom van jég dolgában, mert számos hidakat építék Skóciában, olly helyeken, hol mind a' víz sebessége mind a' jég sulya felette nehezíti a' dolgot. — Higyék el egyébiránt az urak, lehetlenségek illy tárgyak körül többé seholszenek egyebütt már, mint az emberek előité-

leteiben, mellyeket ők olly annyira bálványzanak, 's mellyekről lemondani — 's a' való utjára lépni nem képesek."

Mi. 'Midőn mi Menai hidján voltunk, semmi különös ingadozását nem tapasztaltuk, mikor több ember, ló, kocsi 's a' t. járta azt rendetlenül; de egyszer csak hat ember ment rajta lóháton sebes ügetve, de igen egyenlőn, 's akkor bizony ringott egy kissé. — Vallyon nem ringana e még jobban Pest 's Buda közt, hol a' menet 's jövet olly igen nagy, 's a' viz szélessége sokkal nagyobb mint a' Menai szorosé?'

Telford építé a' Menai hidat, melly egy bámulandó építvény. Oszlopai, mellyeken függ a' hid, 100 lábnyi magasságuk. Az egész azonban tökéletesebben szemlélhető azon rajzbul, mellyet im itt előterjesztünk.

Ó. "Ha ringadoz is egy kissé a' hid, az egy cseppet sem árt, 's nem veszedelmes; ugy hogy Buda 's Pest közé sem lehet annál biztosabbat állítani, bár milly sűrű legyen is ott menet 's jövet. Ha azonban nem akarnak az urak ringattatni, építtessenek hát egy öntött-vasbuli hidat, három oszloppal a' folyamban, 400, 400 lábnyi boltokra. Nem fog az ingadozni, de fenállani még akkor is, mikor a' félvilág megbomland. — A' hárcm oszlop semmi esetre 75 lábna nem foglalna el többet a' vízfolyambul, 's midőn a' legerősb jég-

torlat sem rendíthetné meg azokat, olly széles vízben, mint az urak említik, rendkívüli áradásokat sem okozhatna. — Van e egyéb-iránt elég pénzük illynemü hid végbevitelére, az más kérdés, 's arra én nem felelhetek; midőn csak arra szorítom megjegyzésemet, hogy illyféle öntöttvas boltozatu hid legalább is kétszer drágább, mint egy lánczon függő, mint-hogy ez iránylag kevesebb és sokkal olcsóbb munkálatu oszlopokat kíván meg, mint amaz. A' Menai nem telt 70,000 fontba."

Mi. "S valyon a' Menai hid jó karbani tartása sokba telik e?"

Ő. "Semmi egyébbe, mint némellykori megfestésébe. Az oszlopok üregek, — 's azért, hogy építésükkor belőlrül is lehessen látni, mikép vannak a' kövek egymásra illesztve 's a' t."

És Telforddal ez vala beszédünk. — Meg kell azonban jegyeznünk, hogy minekutána neki nem volt ideje — mert nekünk lett volna — kérdésinkre írásban felelni: illendőleg, de minden egyenességgel még szóváltásunk előtt, őt arra tevénk figyelmessé, hogy jelentésünkben rája, mint nagy auctoritásra, hivatkozni fogunk, 's ekép minden szavárul legyen kész felelni; mivel akármit mond, azt bizonyosan felirjuk 's bémutatjuk — a' mit ő tökéletesen helybenhagyott. — És így a' Tekintetes Egyesület megnyugtatóására Telford vélekedé-

sét, mint authenticumot adhatjuk, mert jót állhatunk mind kérdésink mind Telford feletinek valóságáru, — a' mi ügyünk előmozdítására, ítéletünk szerint, nem kis nyereség, mert a' fő kérdésekben, t. i. hogy a' jég nem viszi e el az oszlopokat, ezek pedig rendkívüli áradást nem okoznak e, Telford Clarkkal egy véleményü; két illy practikus mechanikus állítása pedig ugyancsak nyom valamit.

Mi azonban mind ezzel még sem elégedtünk be, — de más országi emberek tapasztalásával is élni kívánván, hol kemény a' tél's olly vizek is vannak mint a' Duna, a' szövetséges amerikai Consullal, Ogden urral, ki practikus mechanikus, lépénk összeköttetésbe Liverpool városában.

Minden oldalu beszélgetések után, melyekből csak az sült ki, hogy Dunánkon Buda's Pest közt hidat építeni lehet, habár szövetséges's nehéz kivitelü is a' tárgy, végre az említett Consulhoz némi kérdéseket írásban is irányzánk, mellyeket az ő tőle levélformában adott írásbeli válaszával itt úgy mutatunk bé, mint azokat tettük 's azt tőle nyertük.

K é r d é s i n k.

Magyarország éghajlata igen hasonlítván az amerikai szövetséges országok éjszaki részeinek éghajlatához, 's az ott folyó vizek

természete is megegyezvén némileg a' Duna természetével, ugyan milly híd lenne, Ön ítélete szerint, legczélirányosb Buda 's Pestnek állandó egybekötésére, melly két város szinte 1600 lábnyi távolságra fekszik egymástul?

Nem tudván a' két város milly táján fog épülni a' híd, inkább nagyobb távolságot tétünk. Csekélyebbre könnyebb a' feladás. Hol ma áll hajóhidunk, ott a' Duna csak 1248 láb szélességü.

Nem hiszi Ön, hogy azon oszlopok, melyek a' folyamban állának, felette ki volnának téve a' jégnek 's attul el is vitethetnének? Milly tapasztalásuk van e' részben az Amerikaiaknak?

'S hát arrul mit tanít az amerikai tapasztalás, hogy valyon nem tartják e az oszlopok fel a' jeget, 's azt feltorlasztván nem adnak e okot rendkívüli 's veszélyes áradásokra?

Melleyek a' leghosszabb 's legtökéletesebben épített kőoszlopu hidak Amerikában?

Hiszi e Ön, hogy vashidak ki vannak téve menykői veszélynek? És igaz e, hogy ezen tekintetből nem is kedveltetnek igen Amerikában?

Milly tágasságu bolt vagy ív tökéletes bátorságu?

Mi annak oka, hogy az amerikai hidak rendszerint fábuliak, 's nem vasbul készültek?

O g d e n V á l a s z a.

Ha olcsó a' jó fa 's annak szerzése könnyű, akkor azt hiszem: hogy faboltu hid kóoszlopokra 's kórámenetekre építve, annyi elsőségekkel birna, mellyek azt akármilly egyéb anyagbul épült hid elibe tennék. Illy nemü hid ez előtt vagy 30 évvel építették Delaware vize derekán Trenton-nál, 's most is áll legnagyobb tökélyben. Ezen hid a' függő principium szerint van építve, és ivei szinte 200 láb szélességűek. — Minden darabja kivethető, úgy hogy szünetlen jó karban tartása könnyü, mert romlott részei helyibe ujak tétnek. Tavaszkor, midőn nő a' viz 's feltöri a' jeget, az oszlopok igen ki vannak téve a' torlásoknak, mellyek súlyát azonban kiállották eddiglen diadalmasan, — úgy annyira, hogy e' részben mindenki megnyugodott már.

Ogden ur Delaware hidját minden részletekkel írja le, a' mit mi egyedül azon okbul hagyánk ki Jelentésünkbül, mert a' Delaware hid tervét Ogden ur autograph levelével a' Tekintetes Egyesületnek im itt előterjeszteni szerencsénk van.

A' második, harmadik 's negyedik kérdésre felelvén azt mondom, hogy az oszlopoknak jégtüli elhordatásátul egy cseppet sem kell félni, ha azok jól 's megfelelő anyagbul van-

nak építve, mellynél jobb nincs mint granit. A' mi amerikai folyóink hihetőleg erőbben ki vannak jégtorlatoknak 's nagy vizáradásoknak téve mint maga a' Duna; 's a' tapasztalás azt mutatá, hogy olly oszlopokat építhetni medrükbe minden biztossággal, mellyek a' jégtorlatok minden tódulásin 's dühein diadalmaskodhatnak, jóllehet csekély vastagságuk miatt semmiben sem tartják fen a' jeget, 's ekép semmi nagyobb áradást sem okoznak.

Kiki tudja, milly számos nagy folyó van Amerikában, mellyek szinte legnagyobbak a' világon; 's még sincs ugy hiszem egy is, mellyen állóhid ne volna már(!). Vagy huszat tudnék előszámlálni, melly mind fábul van, habár külön 's külön, de mind helyes elvek szerint. Azonban czélirányosbat olly vizre mint a' Duna, nem tudnék az említett delawari, vagy egy ollyan hidnál, mint a' millyen Philadelphiában áll, 's mellynek neve állóhid (Permanent Bridge).

Menyő veszélytül én egy vashidat éppen olly mentnek tartok mint egy akármilly anyagbulit; mert csupán csak egy vasdrót által, melly a' hidrul a' vízbe függesztetnék, minden electricitas kártétlen ürítkeztethetnék ki.

Nem vagyok tökéletesen elkészülve annak megfelelni, valyon milly tágasságu boltokra lehetne vonni egy fafelülépvényű hidat; de azt hiszem, szint olly tágakra mint egy vasboltut.

Fahidak pedig hihetőleg legfőkép feletti olcsóságukért levének mindjárt eleinte is Amerikában olly közönséges divatuak, 's mivel a' tapasztalás mutatá tökéletes czélirányosságukat; még most is nagyobb vizeken 100 hid közt 99 fafelülépítvényü hid van. Egyébiránt bizonyos vagyok "mennél több világosságot szerzendnek az urak ez ügyben, annál erőbben lesznek meggyőződve arról, hogy feltett czéluk elérése végett, vagy egy olly függőhid leszen legczélirányosb mint a' Menai szoroson álló, vagy egy amerikai minta szerinti fafelülépítvényü. Ezen utolsónak másik feletti elsősége pedig legfőkép kisebb áraban áll, melly tán felényi, 's aztán hogy nem ring, mint a' függőhid, a' mi több esetben hidromlásnak oka vala.

Többire azt ajánlom az uraknak "Nézzék meg helyszínén Amerikában: mit vittek e' részben már véghez; honnan könnyen fognak magokkal hozhatni olly mechanikusokat, kik egy budapesti hid építését szívesen felvállalni 's azt tökéletesen végre is hajtani fogják.

Liverpool Octob. 27. 1832.

Fra. B. Ogden.

Novemb. 3^{kán} ismét ezen kérdésekkel járulánk Ogden urhoz:

Amerikában ki viszi a' hidak csinálási terhét; — a' kormány e, vagy társaságok?

'S ha a' kormány, valyon milly módon veti a' közönségre az illető költséget?

Ha pedig társaságokra bizatik, — ugyan mikép nyerik vissza kiadott pénzeiket?

Nem adatik e nékiek tán jus bizonyos esztendőkre, vagy örökre mindenkitül vámot fizettetni? 'S van e olly hid a' Szövetségben, mellyen senki vámot nem fizet?

'S hát a' hidrészvények (actiák) közönségesen nyujtnak e valami nyereséget?

A' delawari hid hány kőoszlopu; milly tágasságu boltokra van építve, — 's építési ára mi volt?

'S policziai törvények vannak e, mellyek p. o. a' philadelphiai Permanent Bridge biztosságára az által szolgálnak, hogy csak bizonyos számu szekeret, barmot 's embert bocsátnak egyszerre a' hidra? 'S szabad e sebesen nyargalni e' hidakon, vagy csak lassan kell járni?

Mikre Ó ezeket felelé:

A' szövetséges amerikai országokban olly hidak, mint a' millyekről szó van, általában társaságok vagy egyes privat személyek által építtetnek. Törvény hozatik, melly az építőknek just ad bizonyos vámot vetni a' közönségre, mellybül kamatnak, tőkének 's a' hid jó karban tartására megkivántató költségeknek kikerülni kell, 's ezen felül őket minden kicsapongás 's rendetlenség ellen gyám alá

veszi, 's hatalommal is felruházza rendszabásikat mindenek által tiszteletben tartatni; úgy hogy kárt tenni a' hidban, legyen akarrattal, legyen határon felüli teher vagy sebes járás 's menés által, egyáltalában nehéz büntetésekbe-esés nélkül senkinek nem lehet. Midőn tovább a' hidak szapora romlásnak vannak kitéve, 's így szünteleni 's költséges igazítást kívánnak meg, más részről pedig úgy vannak regulázva a' vámtariffák, hogy ne kicsapongó de csak illó jövedelem jutalmazza meg az építőket, — ezen utolsóknak a' vámjus rendszerint örökre vagy legalább igen hosszú időre szokott adatni az országlás által.

Az olly hidakat, mellyeken eleven a' menet 's jövet, jó tőkéknek tartják. Midőn azonban nem a' hidbuli nyereség, de az előmozdított köz kényelem a' fő tekintet, 7 percent esztendei jutalom elégnek tartatik, 's általjában véve az építők közönséges nyeresége.

Több amerikai hid tervét, azok építési árát, 's azon rendszabásokat Amerikából nekünk meghozatni, mellyek által törvényesen biztosíttatnak az építők, egy uttal megigéré Ogden ur, 's midőn legnagyobb szivességgel ajánlá több más tárgyakat illető leveleiben is, tehetségit 's szolgáló készségét, azon buzdítással fejezé be sorait "Biznánk nyugodtan Nemzetiségünk geniusában, ki iránt ha hűtlenek nem leszünk, bizonyosan honunkra is

felviradand azon nap, melly sok Nagyra, Dicsőre fogja lövelni világító sugárit!"

Liverpoolban több más mechanikussal is értekezénk ügyünk iránt. Többek közt Mr. Jesse Hartley-vel is, ki kő és vasívü hidak körül nagy practikus. — A' jég hatalmát noha nem veti meg, még se tartja olly szerfeletti-nek, hogy czélirányosan épült oszlopok annak minden biztossággal ellent ne állhatnának. Oszlop-okozta áradástul pedig csak akkor tart, ha azok egy folyam szorulatába rakatnak, vagy olly sűrűk 's olly alacsonyok, hogy midőn az áradó viznek 's torladozó jégnek minden sulya rajtok fekszik, a' hidat, ha el nem pusztítják, azt valóságos keresztgáttá teszik. Fügő lánczhidak ellen azonban minden indulatosággal kikelt. 'S e' részben vele egy amerikai mechanikus, kit később keresénk fel Londonban, némileg kezét fogott. Ezen utolsó Mr. Lemnel W. Wright volt, egy igen fiatal de ügyes ember, ki tudunkra soha nem épített még semmit, de egy felette különös hidmintát készített, mellyet minden figyelemmel megvizsgálánk, 's melly, a' mennyire mi tudunk itélni felőle, igen jó és egyszerű elvekre combinált vasboltu hid volt. Számos angol tudós és mechanikusnak felőlei ítélete azonban felette elágzott, ugy hogy, mint közönségesen mondák, többek közt Davis Gilbert Esq., és Meridith helybenhagyólag, — a' hires

Steevenson ellenben visszavetőleg jelenté ki magát iránta.

Hartley a' függőhidak ringását legnagyobb veszélyt szülőnek állítá; ugy hogy ítélete szerint, a' legkisebb terh is kivethetné a' lánczot sarkaibul, — a' mi okbul ő öntöttvas boltuakat 300 és 300 lábnyi iv távulságra tart azon egyedülieknek, mellyek olly vizre legjobban illenének mint Dunánk. Wright hasonlól a' ringás miatt kárhóztatja a' függőhidakat. Ha nem ringának, oh akkor, ugymond, minden hidak közt legtökéletesebbek lennének, mert szinte minden távulságra vonathatók 's iránylag felette olcsók. Midőn azonban a' ringást tökéletesen elmellőzni soha nem lehet, vagy legalább: eddig a' "Mikép" még nincs tudva, soha nem bátorságosak. Vélekedése szerint egy az ő mintája után 600 sőt 700 láb szélességű ivekre épült hid volna a' lehető legcélirányosb. — A' jég dühétül 's áradásoktul egy cseppet sem tart. 'S e' részben minden hiábavaló szóvesztés nélkül számos amerikai hidra hivatkozik, melly 40, 50 év óta áll már biztosan, rendületlen, 's az áradásra nézve minden kártékony befolyás nélkül.

James Walkér egy a' legpractikusabb mechanikusok és hidépítők közül, vala végre az, kivel szerfeletti elfoglaltatása miatt, legkésőbb és Britanniában ez egyszeri létünkben legutószor jövénk össze. Elhatározott ítéletet

ettől még nem nyerünk, — de miután a' Budapest-Dunai terveket nála hagyánk, azt órá-
rul órára várjuk. — A' mennyiben azonban e'
mechanikussal volt alkalmunk szóval értekez-
ni, azt hisszük, hogy ő öntött-vas-boltu, vagy
ha illyesnek építését tehetségink nem enged-
nék, faboltu hidat fog ajánlani. — Az oszlo-
poknak biztos létéről, ha azok okkal 's ügye-
sen vannak építve, egyébiránt tökéletesen
megegyez az eddig említett mechanikusokkal,
mint nem különben abban is, hogy semmi rend-
kívüli áradást azok nem okoznak, ha elég tá-
gon 's magasan állnak a' folyamban.

Mechanikai tekintetben tehát, ugy látszik,
valódi nehézség nincs, minthogy a' két fő kér-
dés körül, t. i. az oszlopok nem hordatnak e-
el, vagy ha nem, áradást nem okoznak e,
mind azon angol és amerikai mechanikusok
tökéletesen egyet értenek, kiket vélemény-
adásra felszólítánk, kiknek néhányait itt em-
lítünk 's kik nekünk e' részben mindnyájan
megnyugtatólag válaszolának, jöllehet a' hi-
dak mimódoni építése ügyében külön külön
nézetekkel birnak. — És valóban ha több fen-
álló hid mineműségét tekintjük, például a'
dresdait, prágait, linzit, a' bécsi Tábor hidat,
eszékit, lehetetlen meg nem győződnünk,
hogy Buda 's Pest közt valóban állhat minden
biztossággal egy, két, sőt három oszlop is a'
nélkül, hogy 4, 5 ölnyi szélességük rendkívüli

áradást okozzon. Ugyanis a' dresdai, prágai 's linzi hidak magasb víznél szinte gátokká válnak, minthogy az oszlopok felette sűrűk 's alacsonyok, 's ekép alig marad hely vizfolyásnak vagy jégmenetnek, — 's még se vitetnek sokszor el 's nagy áradást sem okoznak. Építésük pedig felette hibás, 's legfőképp idomontuli erejük, vagy inkább irányontuli vastagságuk okozza gyöngeségüket; minthogy ugy szólván semmi átmenetet nem engedvén, a' jég és viz egész sulyát kell birniok. A' dresdai és prágai tudtunkra rendületlen állnak számos év óta; a' linzi igaz néhány év előtt felette sokat szenvede, 's ha nem csatlakozunk néhány boltját el is vitte a' jég. De valyon csuda e ez, 's nem legtermészetesb e, hogy sok számos ugy nevezett "jó hidak" elrontatnak áradások és jégtorlatok által, még olly vizeken is, mellyek korántsem olly hatalmasak 's erősek mint a' Duna; a' mibül elmulhatlanul illyféle közdivatu okoskodásnak kell eredni: "Ezen kis viz is elrontotta azon jó erős hidat, melly századokkal látszott megvívhatni; ekép a' Dunán, melly százszor erősb az említett kis víznél, hidat építeni lehetetlen." -- De valyon, vizsgáljuk csak, milyen volt az a' jó hid, — 's azt fogjuk találni, hogy nem vala egyéb mint sok és tán nagy kövek ügyetlen összehalmoztatása, azaz olly alacsony boltokra rakása, mellyek a' víznek

's jégnek annál nagyobb gátivá levének, mennél nagyobbra nevededének azok, — mint-hogy az alacsony oszlopoknak boltozatbani hajlása minden hüvelyknyi víz vagy jégnövéssel kisebb helyt enged, 's ekép éppen akkor ereszt legkevesebb vizet 's jeget keresztül, mikor arra legnagyobb szükség volna; míg végre nem ritkán, mint a' linzi hidnál is történt, az alacsony és szabad folyást fenntartó boltok alatt feltornyosul a' jég 's azokat felüti; — a' mihez *inverse* éppen oly kevés erő kell, mint a' mennyi sok erő kellene egy boltnak felülrüli betörésére. És ime oda van a' hid, — és a' közönséges szójárás "lehetetlen Dunán hidat építeni" civitate donatum leend. Illy elavult 's hibás terv szerint volt építve a' régi londoni hid, melly nagy víznél azon irányzatban mint 80: 100-hoz semmi egyéb nem volt mint gát a' folyó ellen, 's csak oly nyíláson, mint 20: 100-hoz, engede a' viznek szabad folyást. 'S hát a' bécsi Táborhid milly principium (?) szerint van alkotva? Ügyetlen mozgonyokkal a' víz medrébe ütnek egyegy szál fát, mellyek sokszor egybe is vannak kötve, mert máskép nem érik a' vizforgóktul kimosott vizfeneket 's a' t. És illy gyöngénél gyöngébb építmény is megáll több évekig, — mint az eszéki fahid is szinte 9 esztendő óta rendítenül áll, noha boltjai csak 13 és 13 ölüek, 's ekép a' jégfolyásnak nagy gátot vetnek.

Képzeljünk most magunknak, például az A. B. és b. a. sectiók között, 5, 4 öl vastagságu olly magas oszlopot, hogy a' lehető legmagasb viznek és jégtorlatnak se szegjen ellen nagyobb superficiest 4, 4 ölnél. Valyon mit veszünk ki a' Duna utjából? 20 ölet! — És így ha a' folyó ottani szélességét 260 öltre tesszük, a' viznek és jégnek 240 öl szabad helye marad, — az oszlopokra pedig akár vas lánczhidat függeszthetünk, akár vas vagy faboltot rakhatunk, minthogy 40, 40 ölnyi függő ivék, szinte minden ringástul mentek lesznek, — 40 ölnyi távulságra pedig minden nehézség nélkül, mind vas mind faboltokat fellette könnyen vonhatunk. — Képzeljük ezt magunknak 's ne felejtsük, hogy az egész dunai jégnek C. D. sectionál, melly 170 öl, átörni kell, 's ekép hidunk alatt 70 öllel több szabad helye van; hasonlitsuk továbbá mélyen, és nagyobb teher miatt hosszasan rakott egyenes és magas oszlopinkat a' dresdai, prágai, linzi felfelé olly iránytalanul vastaguló kurta oszlopival össze, vagy éppen a' bécsi Tábor vagy eszéki hid reszkető közel álló gölyalábaival, — hozzuk végre emlékezetünkbe, hogy a' dresdai, prágai hidak, minden hibáik mellett több század óta rendítlenül állnak — a' linzi hid, de még a' tábori is némileg kiállja a' jégtorlatot 's meg ví sulyával; combinaljuk mind ezeket csak egy kissé, 's azt mond-

hatjuk magunknak vigasztalólag, hogy ohajtásunknak Buda 's Pestet állóhiddal összekötünk, semmi meggyőzhetlen physikai akadály nem áll ellen. Mert habár tagadhatlanul sokkal erősb is a' Duna Buda 's Pest közt, mint a' linzi vagy bécsi Duna, dresdai Elba, prágai Moldova 's eszéki Dráva, — azért víz és jég mindenütt, hol az éghajlatban nagy különbség nincsen, csak bizony egy törvényt tart, 's a' budapesti Duna hatalma ellen a' mostani mechanikusok hatalmában van célirányos és *utban nem álló* oszlopok által százszor annyi biztosságot adni hidnak, mint a' millyennel akár a' dresdai, akár a' prágai bir; százszor pedig nem erősb Dunánk mint az Elba vagy a' Moldova. 'S ekép ha ott állnak rendíten olly hibás elvű oszlopok, nálunk is állhatnak biztosan, józan principium után készültek.

Ha azonban 260 öl szélességben még 20 öl akadály is áradást okozhatna, rakjunk akkor 4 oszlopot — melly csak 16 öl helyet fog kivánni. — Vagy ha még ez is adna okot némi félelemre, rakjunk akkor egyet egy kissé erősbet, 's ne vegyünk többet 7 ölnél az egész dunai ágybul ki, mint azt Clark ur 3^{ik} terve képzi. Valyon Tekintetes Társaság fogunk e akkor találni egyesült hazánkban egyetlenegy okoskodót is, ki azt fogja állítani, hogy a' Dunának 's jégnek egész sulya azon az egy oszlopon feltornyolván, azt ki fogja dönteni, 's a'

jég — mert hiszen se jobbra se balra nem férhet el! — inkább azon az egy oszlopon fog csüggni makacson, mint odébb uszni, és így a' két testvér várost viz alá buktatni? Ugyan lesz e hazánkban egy illy elhatározott ellenünk küzdő? Mi remélljük: nem! És ekép megint visszajövünk állításunkra, hogy ohajtásunk ellen mechanikai tekintetben meggyőzhetlen akadály nincsen; a' mihez még azt bátorodunk tenni, hogy mechanikai tekintetben józan ellenvetés se lehet, minthogy az egyoszlopu függőhid is minden biztossággal felállítható.

Már millynemü hid volna körülményinkhez, azaz Dunánkhöz és pénzbeli tehetséginkhez szabva, legtökéletesb, az megint más kérdés. Melly iránt alázatos vélekedésünket itt nem azon okbul merészeli a' Tekintetes Egyesületnek legnagyobb általányosságban előterjeszteni, mintha e' részben legtávolabbrul is praeoccupálni kívánnánk saját ítéletüket, hanem mert több hónapig jobbára csak e' tárgy körül fáradozván, 's számos 's külön mine-miségü fenálló hidak közt, azt remélljük: tán nem leszünk a' Tekintetes Egyesületnek terhére, ha őszintén elmondjuk, mit e' részben gondolunk.

Kőboltu hidakrul, azt hisszük, le kell mondanunk; mert bármilly felette nagy pénzbeli tehetségünk volna is, azok még se illenének

soha is Buda 's Pest közé, minthogy az oszlopok sűrűsége, iránylag nagy vastagsága 's a városi partok alacsonysága rendkívüli vizáradásokat okoznának okvetetlenül. — A' legtágabb boltu kőhid tudunkra Angliában a' Dee folyón Chester városában van, 's 200 angol láb ivü. Az ismeretes és soktul csudaképen bámult velencei Rialto hid boltja Ersch és Gruber szerint csak 90 láb. Minthogy pedig Buda 's Pest közt AA-nál a' Duna 260 öl szélességü, a' chesteri minta szerint szinte 6 vastag oszlopnak kellene a' folyam medrében lenni, 's olly magas volna a' hid, hogy a' két rámenet tán szint olly hosszura terjedne, mint maga a' hid. A' mit összehasonlítólág a' velünk hozott chesteri hid képletébül igen jól elérthetni, — 's egy uttal azt is, hogy illynemü hidak bizonyosan nem Buda 's Pest közé valók.

Közbevetőleg itt arra vagyunk bátrak figyelmeztetni, hogy minekünk mindenek előtt azon principiumot kell végkép elhatároznunk, mellynél fogva soha ne javasoljunk hazánkfainak ollynemü hidat, melly sehol még nem létez; mert igy könnyen megtörténhetnék, hogy experimentálgatások közben mind idő mind pénz hasztalan veszne, 's a' sikertelen próba azon előállítói vágyat, vagy inkább azon "teremtői szellemet" századokra lökné vissza, melly a' nemzeteknek legszebb disze. Mintában felette sok igen helyes, a' mi nagyban

másképp mutatkozik; 's ekép nem lehet, kivált olly/nevezetes tárgy körül, mint egy pestbudai állóhid, józanabbat 's bölcsébbet tenni, mint minden theoriák ellen felfegyverkezve, egyenesen a' praxis útjára lépni, 's a' helyett hogy másokért próbálgatnánk, inkább mások tapasztalását használunk. A' mihez még ezt is tehetni, hogy nehezen létesíthető munkák, mellyek ugy szólván mesterdarabok, se valók közénk, hanem általában csak ollyasok, mellyek mások számos próbái által, már minden oldalrul fel vannak világosítva, 's eöbbsé semmi hihető veszélyben nincsenek lehető valósításuk iránt.

Ekép 200 láb tágasságu kőboltok a' most említett tekintetből se valók közénk, mint-hogy tudunkra csak egyetlenegy illy tágasságu bolt létezik az egész világon, t. i. a' chesteri, 's az új londoni hidnak középső legnagyobb ive csak 150 angol láb, a' waterlooi hidnak 9 boltjai továbbá csak 120—120 láb tágasságuak. Ezen utolsót pedig Canova Britanniában létekor, az eddig élt emberek legnagyobb remekének állítá, melly szép idomzata által mindent felmul, a' mit eddig halandó felemelni tudott.

Már öntöttvas boltozatu hid, ítéletünk szerint, sokkal jobban illene Dunánkra. Ugyan is 40, 50 öl tágasságra nemcsak theoriában lehet minden biztossággal kiterjeszteni vas-

boltokat; de ennek lehetőségét a' londoni Southwark hidja is élőleg bizonyítja, mellynek egyik ive 240 láb. Négy, öt oszlop pedig a' Dunának egész ágyában, hol az 220 vagy 260 öl szélességü, különös áradásra nem adna okot; a' mit nem a' mi okoskodásunk, mellyet előre bocsátánk, — hanem az amerikai tapasztalás minden kétségen túl tesz.

Függőhidak körül nem tagadhatni, annyi az előítélet 's tán természetes elfogultság, hogy azon tökéletesen diadalmaskodni csak lassanként lehet. A' tárgy meglepő jelenése 's valóban képzeleti 's édes álomi színe, ugy szólván, erőt vesz az ember érzékein 's ítélő tehetségén. — Tagadni nem lehet 's hinni még is nehéz, és ha hinni végre kénytelenítettünk, szinte megint megbánjuk, míg a' való lassan lassan diadalmaskodik elfogultságunkon; 's mi végkép nem öröm nélkül megvallani vagyunk kénytelenek, hogy embertársink egyben másban magasbra emelkedének már valóságban, mint mi képzeletünkben! Előttünk is egészen új volt a' tárgy; 's megvalljuk éppen azon benyomást tevő, mellyet említünk. Oldalast 's kivált messziről olly filigrán munkának látszottak, hogy nem hitetheti el az ember magát tartósságukról; 's kivált a' Menai hid tett ránk illyes benyomást, midőn azt Bangorral jövéen, szinte a' levegőben látánk lebegni. De bezzeg nem féltettük többé egy cseppet is,

midőn rajta valánk, 's azon iszonyu 80 szemü láncz tagokat szemlélők, mellyeken függ.

Vasépítvények szemlélése általában igen félelmes benyomást szokott tenni eleinte. A' szem és ítélő tehetség már megszokták azon idomot, melly a' kő vagy fa ereje 's vastagsága közt van, 's csak bajjal szoknak uj idomhoz, — melly a' vas nagyobb erejénél fogva idomtalannak, azaz irányon tul csekély testűnek 's így felettéb gyöngének látszik. Illy benyomást tevének ránk Angolország számos vasépítvényi, — 's többek közt a' Coventgarden és Drury-Lane színházak belsejének egy része. — Milly csuda tehát, ha eleinte egy kis hiedelmetlenségi érzést függőhidak is okoznak, mellyek még inkább látszanak gyöngének mint más vasépítvények, minthogy rámenetükön, oszlopikon 's magán a' hid utján kívül, a' többi mind vas, és az — meztelen minden fa vagy kőruha nélkül — rendszerint jó nagy magasságrul ötlik szemeinkbe.

Mi angolországi utunk előtt felettébb elfogultak !valánk függőhidak ellen, 's minden himezés nélkül megvallván, azokat csak olly helyekre tartánk czélirányosaknak, hol kevés a' menet 's jövet, 's hol leginkább csak gyalogok járnak, kiket bizonyos rendre könnyebben szoríthatni. A' szélvészektől pedig annyira tartottunk, hogy semmi módon nem tudtunk magunknak képzelni Buda 's Pest közt

valami két vagy három ivü lánchidat, — a nélkül, hogy annak borzalmat okozó ringását 's elpusztulását tisztán ne láttuk volna. — Most azonban, minekutána a' vasépítvények idomához megszokott szemünk 's ítéletünk, tudjuk milly rendkívüli pontossággal vannak készítve egy vashidnak legkisebb darabjai is, 's ekép milly szörnyü erejük; 's azt is tudjuk, hány áll már fen több év óta rendületlen; magunk is tapasztaltuk mindennap, milly terhek mozoghatnak rajtok kártétlen (impune): most valóban olly biztosaknak tartjuk — feltéve ha ugy vannak készítve mint készülniök kell — hogy valóban nem félnék, ha mindenünk, mivel birunk, sőt akkor se, ha honunk minden java 's minden reménye függne rajtok. A' mi pedig a' szelek dühét illeti, most kacagnunk kell: járatlanságunkban milly nagyon tartánk éppen attul, a' mi legtávolabbi józan tóletartásra se ad alkalmat. Ugyanis a' szél olly filigrán munkákra mint vashidak éppen nem hathat; mithogy a' leghosszabb függőhid superficiese, melly a' szelet fentarthatná, 's ekép attul viszont ringattathatnék is, sulyához 's azon erőhez, mellyel a' partokhoz van kötve, olly parányi, hogy akármelly más épület inkább ki van téve szélvészüli veszélynek mint függőhid.

Egyébiránt elismért dolog, hogy függőhidak csak alig hagyák el gyermekkorukat;

's ekép e' részben a' mai tudomány 's ügyesség a' néhány év előttihez úgy áll, mint 100:20-hoz, 's ki e' tárgyrul némi continentalis vagy néhány év-előtti franczia 's nevezetesen párisi próbatétek után akar itélni, az teljes meggyőződésünk szerint incompetens bíró.

Faboltu hidakról, mellyek kőoszlopokon nyugszanak, csak theoria szerint beszélhetünk, mert olly szabásut soha még nem láttunk, melly Buda 's Pest közé illenék. A' szövetséges amerikai országok tapasztalása azonban e' részben minden kétséget kirekeszt, melly magát egy Buda és Pest közti faboltu hid lehetősége ellen szegezhetné. Ugyan is van Amerikában több hid, melly 200, sőt 250 láb tágasságu boltu.

Ezen előzvényekből pedig azt következtetjük, hogy *Buda 's Pest közé háromféle hidat lehetne építeni több vagy kevésb czélirányossággal; mert oda mind vasboltu mind vaslánczu mind faboltu hid tökéletesen illenék.*

Már e' három nemü hid közül mellyik voína körülményinkhez szabva legczélirányosb: legyen szabad okoskodásunkat folytatnunk.

Vasboltu hidak éppen nem ringadoznak, 's az örökséggel látszanak megvívhatni; de experimentálgatások nélkül legfeljebb 40, 50 öl tágasságu boltokra vonhatók csak, oszlopikat kidöntő tendenciájok miatt, felette erős osz-

lopokat 's rámeneteket kívánnak; 's e' tekintetből a' vízfolyamnak nagyobb akadályává vannak, mint akár láncz, akár tág boltozatu fahíd. *Összeleg* egy nagy boltot képezvén igen nagy magasságuak, kivált olly széles vizen mint a' Duna; a' mi okbul felette magas rámeneteket is kívánnak, mellyeknek — nehogy mód nélkül meredekek legyenek — igen is hosszukra kell terjedniök; a' mi kivált Buda partját tekintve, nem csekély figyelemre méltó. Építési költségük végre tán kétszer is több mint egy lánczhidé, 's tán négyszer több mint egy faboltué.

Függő lánczhidak minden más állóhidak előtt két igen nevezetes elsőséggel birnak. Legelsőben is viznek 's jégtorlatnak kevésbé állnak útjában, minthogy legtágabb ivekre vonhatók, 's oszlopaik, mellyeken egyenesen függ az egész teher, iránylag igen keskenyek lehetnek; 's másodsor: sokkal alacsonyabb rámeneteket kívánnak, mint akár millyféle hid; a' mik mind nagy vizünkre 's jegünkre, mind városink alacsony partjaira nézve nem csekély tekintetek. Ringadozásuk ellenben elkerülhetlen, 's tágas ivükre tán szükséges némi felvigyázat is, nehogy módfeletti teher 's egyszerrei mozgás által létük koczkáztassék, mint például: számos b gyalogságnak egy tempóban járása alkalmával, mellynél függőhidakra nagyobb próba nincs. — Elmulhatlanul szüksé-

ges ezen felül a' legszorosb felügyelés 's tisztán-tartás, — minthogy szabad levegőnek kitett *koptatlan* vas, ha magára hagyatik, könnyen oxidálódik.

Azon vas, mellyet koptatnak, mint tesztem vasutak felülete, nincs kitéve oxidationak 's ekép tovább tart, mint ha nem koptatnák.

Faboltozatu hidak végre sokkal olcsóbbak, mint akármi másnemü állóhidak. Tartósságuk ellenben, szünetnélküli foltozgatás nélkül, csak rövid idejü; 'sitéletünk vagy inkább izlésünk szerint, az által válnak felette kellemtlenekké, mert függő principium szerint lévén építve, nagy földéll vannak békődve, — 's így a' szabad levegőtül, szabad kilátástul szinte eltiltják a' rajta sétálót!

Milly hely volna végre az, hova legjobban illenek hid, csekély véleményünk szerint, számos körülményektül függ, mellyeket tökéletesebben kellene ismérni mint mi, minekelőtte ahoz józanul szólni lehetne. Azt hiszszük e' részben azonban, hogy hidat a' Duna szorulta felett a' rudas fürdőnél semmi esetre nem volna tanácsos építeni; mivel ott egyetlenegy oszlop is okozhatna némi kárt; egy ivre pedig hidat építeni egész Britanniában senki sem javasla. — Hol most áll a' hid, tán ott se lehetne nagy költség nélkül építeni állóhidat, minthogy a' rámenetek, mellyeknek legalább is 3 öl magasságuaknak kell lenni,

helyt kívánnak, — ez pedig ott iránylag olcsón nem találkozok, hol sok és jól épült házak állnak már.

És itt Tekintetes Egyesület, ügyünk mechanikai részét illetvén, jelentésünket félbeszakasztjuk! Előadánk számos mechanikus véleményét, mi saját nézetinket is röviden előterjeszteni bátorkodánk; hanem valamint a' competens bírák se egyeztek mindenben meg, 's mindenben egyvéleményűek nem valának; úgy minékünk járatlan tanulóknak sem szabad tenni egyebet, mint a' különféle hidak mineműségit, jó és rossz oldalait, olly hiven adni elő, mint azt ítélő tehetségünk 's belátásunk engedi.

Midőn azonban hosszás utunkban a' tárgy valósíthatásáról is elmélkedénk egy kissé: nem tartjuk helyén kívül, ha a' Tekintetes egyesületi Tagoknak további béketűrésükért alázattal esedezvé, — ügyünk e' részét is néhány észrevétellel megérintjük.

Ugyan is az említett háromféle hid bármellyikének építése lehető, ha arra a' megkívántató pénz kiállíthatatik; úgy hogy elég-séges pénztől függ egész ügyünk sikere.

Clark számolása szerint, mint fentebb láttuk, egy függőhid építtetése legfeljebb 1,200,000-re jőne. Már vasboltu hid tán 2,400,000 pengő

forintba is kerülne. Fafelülepítvényünek készítése pedig tán 600,000-et se mulna fel.

Mivel azonban, szorosb számolások nélkül lehetetlen e' részben legkisebb bizonyost is mondani; szorosb 's elhatározó számolásokat pedig lehetetlen készíteni helyszín-megvizsgálás nélkül; — egyébiránt mi ketten a' Tekintetes Egyesület itéletének elibe vágni annál inkább nem bátorkodunk: hogy valyon milly nemü hidépítés volna legtanácsosb, mert azt gondoljuk, a' Tekintetes Egyesület is hazánk Képviselői elibe fogja ezen fő kérdés végelhatározását terjeszteni: — mi itt a' *pénz-kiállító elvnek* (principiumnak) kifejtése végett, azt akarjuk feltenni, hogy egy Buda 's Pest-közti állóhid építésére 2,000,000 pengő forint kell. — Legyen a' dolog felvilágosítása után ezen somma több, kevesebb, az mindegy; mert itéletünk szerint itt nem annyira a' megkívántató pénzmennyiség fogja sikereltetni vagy megakasztani a' dolgot, — mint inkább azon kutfók helyes vagy helytelen választása, melyekből a' szükséges pénzt meríteni kellene. Hogy egy 10,000,000 népességü országban mint magyar hazánk, csak lehet találni 2,000,000 pengő forintot, 's nemcsak egy de több kutfóbül is meríthetni annyit, azon tán senki kételkedni nem fog, ki honunk mibenlétével bár legtávolabbrul isméretes; — és így mi választhatás miatt, ezen külön kutfók tehet-

ségünk-szerinti kimutatását fogjuk a' Tekintetes Egyesület elibe terjeszteni.

Legelsőben is ki lehetne vetni az említett sommát egész honunk lakosira, minden kivétel 's különbség nélkül. Így a' teher egyenlően elosztva, senkit felette nem nyomna; a' hid felépülte után pedig azt mindenki szabadon járná. — Jó karbani tartása illynemű hidaknak idomlag csak csekély; és így az arra megkívántató költséget is egyenlően vihetné az egész haza. El volna érve a' cél; két testvér fővárosunk egyesítve 's Magyarország Duna-szegte két része egybekötve!

Nem esnék-e egyébiránt adófizető honosoknak egy kissé nehezen, ha számos terhei mellé egy ujat, habár magában csekélyt, de az által sulyost raknánk, hogy az annyiak fölibe tétetik, — ez más kérdés; 's mi nyiltan megvalljuk, hogy illy határozás se adózóink állásához, se időnk szelleméhez, se mostani országgyűlésünkhöz tán nem igen illenék, — mellynek fő irányzata közt úgy hisszük, semmi fontosb nem lehet, mint legfőképp adózó népünk sorsának könnyítése.

Lenne egy más mód is, t. i. hogy kirekesztőleg csak a' nemesség vigye a' 2 millioi terhet. Ez — a' fentartáson kívül, mellynek csekélységét egyenlően a' nemesség vinné — szinte nem volna sokkal több, mint 9 rendű coronationale honorarium, 's így csak 4—5 esz-

tendei nagyobbocska teher után — mert tán ennyi idő kivántatnék a' munka tökéletes végbevételére — minden évben mintegy két coronationalét fizetvén, felállna az építvény; azon mindenki szabadon járna; — 's mi nemesek büszke érzéssel mondhatnók: Im ezen Tárgy végbevételét csak minmagunknak köszönhetjük; a' mi által nőne az önbizodalom, nőne nemzetiség, 's előleg látná 's használná a' nép a' nemesektől rakott nevezetes hazai oltárt. Illy tett erősítné alkotmányunk arisztokratiai szellemét, 's visszavarázslaná közénk honunk fiatalsági korát, mikor tán többet szolgált a' hazának a' Nemes mint a' Pór.

Azonban ezen módnak is vannak számos gyöngéd oldalai; ezek közt azon fallacia tán legveszedelmesb, mellynek midőn édes álmái közt vissza ringattatunk nemzetünk tavaszkorára, könnyen elfelejtjük valóságban, milly rendszabások illők jelenkorunkra, midőn nemzeti éltünk nyarát kezdjük élni már.

Ugyanis vizsgáljuk csak, mire vezetne illy határozás. Gondoljunk például valami dunántuli nemest, ki aggkorra jutván többé háztul nem mozdul, 's kire a' liberum oblatum(?) határozás következésében 5 egymásutáni esztendőben fizetendő évenkénti 20, 20 pengő forint esnék, valyon nem mondhatna e némi igazsággal illyest "Én házambul soha nem mozdulok, informálni pöreimben Pestre nem

megyek, — mert akár megyek akár nem, azért azokat elvesztem, ha igazam nincs, de bizonyosan meg is nyerem, ha nekem van igazam; csekély gabonámat Kanizsára, csekély gyapjumat Sopronyba állítom 's a' t. Budapesti hid eképen rám nézve általányosan hasztalan; és ugyan a' szabadságnak milly elvei szerint ítéltetném most arra, hogy 100 forint pengőt fizessek egy olly tárgyra, mellynek soha legkisebb hasznát sem veendem; én ki rossz ut miatt a' legközelebbi vásárra alig tudok vergődni? 's a' t." Valyon mit lehetne illy okoskodásra felelni? Tán ezt "Ingyen akar élni az ur honunk javaival, és 'semmit sem adni vissza azon köz anyának, kitül mindent bir? 's rövid látása csak azt sem képes fel fogni, milly erőre nevedednék hazánk elmulhatatlanul, 's az által a' királyszék, ha Buda 's 's Pest és honunk Duna-szakította részei egybeforradnának, 's a' haza szívében minden Szép, Nagy és Dicső versengve fejlődne ki a' Nemzetiség gyámistene alatt! 's a' t." — Valyon lehetne e illyesnél egyebet válaszolni? mi azt hisszük: nem igen lehetne; 's ez okbul kénytelenítettünk e' második módját a' hidépítésnek, t. i. annak kirekesztőleg csak nemesektüli vitelét, egyenesen kárhoztatnunk.

Egyes esetekben a' lappangó fallacia nem szökik szembe, Tekintetes Egyesület; de az annál rutabbul világlik elé, minél több illy

hazai tárgyat, mint egy budapesti hid, ve-
szünk tekintetbe. Ugyanis mi erősen hisz-
szük, sőt más nemzetek élő bizonyítása után
tökéletesen meg vagyunk győződve arról, hogy
egy valósított nevezetes hazai tárgy sok más
hasonlót szokott maga után vonni, 's egy olly
varázslatu példa, melly ellenállhatlan éb-
reszti fel azon nemzet-dicsőítő köz szomjat,
melly Dunánkat 's többi folyóinkat regulázni
's azokat a' tengerrel összekötni vágyna; Lu-
dovica utjára vasutat rakna; mocsárinkat szá-
rítná: egész hazánkat vizcsatornákkal kap-
csolná össze; minden folyóra hidat vonna;
Pestbül kikötőhelyet búbájolna, hová csak
egyetlenegy Tiszából jövő csatorna-ásás után
kikeletkor legolcsóbb 's legjobb uton, mellyel
a' Teremtő megálda, Tokajbül, Aradrul, Zi-
monybul, Eszékrül, Sziszekrül, Bécsbül sőt
még Konstantinápolybül is bátran jöhetne a'
most annyira kifejtett gőzhajó 's a' t. — De
valyon mikép vitethetnek mind ezek végbe?
Örökön örökké liberum oblatumok által? 'S
mit fogna jó dunántuli vénünk végre mondani,
ha minden esztendőben húszszor is kopognának
ajtaján illy dolgok miatt "A' haza dicsőségé-
ért egy szegedi hidépítésre 20 forintot; a' köz
anya tiszteletére komádi vizcsatorna fejében
30 forintot; a' hon felemeléséül, győri vasutra
10 forintot"; és így vég nélkül. — 'S illyesek-
ben, Tekintetes Egyesület, valóban reméljük

‘végnélkül’; — mert noha moralitas mindennek talpköve: azért kifejlett mechanika is valódi áldás, mert csudálatosan visszahat ama jóltevő alapra azon szorgalmi és fáradozási szellem által, melly közt annyi polgári erény ’s házi szerencse sarjadoz. ’S hát ha mind ezek fentartási költségét is beszámoljuk, mellyekről nem is tevének említést, valyon nem fog e öreg urunk végkép azon idomban kedvetlenebb ’s kedvetlenebb lenni, mint a’ millyenben rendeltetebb ’s kiesbé válni küzd honunk; ’s nem fog e végkép hihetőleg megszökni, hogy a’ liberum oblatumokat a’ szabad országgal együtt kikerülje?

Vagy pedig, Tekintetes Egyesület, hazánkat szolgáló vágyunk, melly minket itt összehozott, tökéletesen ki lesz már elégítve, ha egy hid építését pendítjük meg a’ nélkül, hogy egy uttal hasonló tárgyak végbevihetéseére szolgáló morális hidat is némileg ne készítsünk el? ’S valyon azt gondoljuk: hazánkfiai egy hid felemelte után több századig ismét pihenni fognak, — míg végre megint egy új tárgyhoz járulandjanak?

Nem, Tekintetes Egyesület, ezen liberum oblatumi systema nem ér semmit férfiasodó korunkra; és ha e’ néhány horoscopi vonat, mellyel hazánknak olly könnyen kifejedhető létét festeni bátorkodánk, sok előtt semmi egyéb mint szappanbuboréku gyermeki ábrán-

dozás, — az egyedül azért van, minthogy sok csak az auctum salis pretium szoros határi közt szokott 's mer mozogni, vagy liberum oblatumokkal 's honi fundusok megalapításával áll elő, a' mik vajmi gyöngé hypomochlionok mai időkben; 's ekép úgy hisszük — kötelességünk pedig legszentebb, mert magunk vállaltuk magunkra ez ügyet — e' részben nagyobb szolgálatot tenni hazánknak, mint egy vagy tiz hid építése is volna; 's melly abban áll: minden állhatatossággal egy olly systemának végképi elfogadása körül szünetlen fáradsunk, melly a' természettel egybehangzó, egyszerű, más nemzeteknek mechanikai elsőségit szülé, 's melly valódi áldást hozna honunkra, hol e' mostani század szelleme közt: "komolyb tárgyak körül fáradni akarni" azon nagy szerencsénk van, még annyit vihetni végbe ásóval kapával 's annyira nagyobbíthatni 's szaporíthatni vagyónunkat; a' mi ha nem más okbul, csak az által is felette hasznos volna, hogy a' korszellemi pezsgőségnek és tenni 's cselekedni vágnak nagy részét magára vonná, elemészténé — 's mi mindnyájan időt nyerénék; a' mi, ha jóra fordítatik, a' lehető legnagyobb kincs.

E' józanabb systema pedig semmi egyéb mint actiák kiadása. Ez által elkerültetik az adózó nyomatása; elkerültetik azon baj, mi módon kelljen az egész országra vetendő ter-

het, 's a' felállítottnak jó karbani tartását a' minden kivétel nélküli lakosok vállaira egyenlőn elosztani a' nélkül, hogy principiumokért egymásba ne kapjunk, vagy theoriákban el ne tévedjünk; elkerültetik azon igazságtalanság, hogy valaki attul fizessen, mitül csak legtávolabbi vagy éppen semmi haszna sincs, és viszont; 's elkerültetik végre mind azon complicatio, hogy többet ne mondjunk, melly illy módon kivetett pénzek behajtása körül a' siker ellen szokott szegülni; — szóval actiák kiadása által mind azon anomaliák vannak mellőzve, mellyek a' mostani felvilágosodott században nemcsak minket Magyarokat, de valóban még Törököket is disztelelnének.

Actiákat azonban nem adhatni ki *veszteség fejében*; mert azokon tán némi csekély kivételeken kívül *mindenki nyerni akar*.

A' mostani Buda 's Pest közti hajóhid — melly diametrali calculo 9 hónapig függ a' vízben — a' Tekintetes Egyesületnek mult tavaszkor nyert adatai után brutto 40,000 forintot hoz pengőben esztendőnként, 's éppen akkor tett combinatiói szerint hihetőleg 100,000-et hozna, ha a' hid egész esztendőn át állna, 's azon *mindenki* legkisebb kivétel nélkül is, a' mostani tariffa szerint fizetne.

Már, Tekintetes Társaság, ha valóban 2,000.000 forintba kerülne egy állóhid, mint

feltevők: akkor se a' 40 ezer se a' 100 ezer forint jövedelem nem volna elégséges annak actiák általi felemelésére, — hanem legalább is kellene 160 ezer pengő forint, 's ugyan 120 ezer kamat fejében száztul hattal, 's 40 ezer jó karbani tartására.

Clark és Telford e' conservatiói kérdést illető feleletiknek következésében, itt azt lehetne gondolni, hogy mi felette magasra tettük a' hid jó karbani tartás költségét; de itt azt kellene tekintetbe venni, hogy Angliában a' hid-vámcseléd, vagy tisztség sokkal csekélyebb számu, 's ekép iránylag olcsóbb is lehet, mint nálunk; legelőször is, mert mód nélkül egyszerű az egész vámfizetési manipulatio, — minthogy mindenki egyenlőn fizet az egész országban, egyedül a' fejedelmet kivéve, ki ingyen jár; 's aztán mert a' hidnak szemettüli tisztán tartása ott semmi teher, hanem inkább nyereség, — mivel nemcsak szívesen viszik el azt trágyául, hanem érte fizetnek is. Egyébiránt azt hittük: jobb a' költségeket inkább magasbra, mint igen is kicsinyre tennünk.

'S valyon ezen 160 ezer pengő forint jövedelmet mikép lehetne kiállítani? Az által, hogy a' mostani tariffa az eddigi fizetőkre nézve négyszerte emeltessék többre? Tán igen; — noha illy felette nagyobbult súly mind embert, mind portékát, mind barmot tán más

utra, vagy Vácznak vagy Földvárnak 's a' t. kinszerítne. De ha az nem történnék is, ugyan lehetne é annál igaztalanabbat 's ekép éretlenebbet cselekedni, mint az ugy is csak halálos lassusággal mozgó kereskedésünk lábaira egy uj sulyt akasztni; 's a' mi több, adózóinkat uj teherrel illy feletébb rakni meg?

Kevesebbe pedig 2 millio pengő forintnál egy czélirányos és fő városinkhoz illő hid bizonyára nem igen fog telni. Mibül az következik, hogy vagy nem lehet hidunk, mert az arra szükséges pénz kiállítása homlokkal áll szemközt alkotmányunkkal, vagy pedig hogy mindnyájunknak egyiránt vámot fizetnünk kell.

A' mi vámfizetés tekintetben a' lehetetlenséget 's alkotmányunkkali összeütközést illeti: bátran mondjuk, ítéletünk szerint, semmi egyéb mint alkotmányunk valódi lelkének félreértése; mert ha annak sarkalatos alapjai valóban ugy annyira kirekesztenének minden legkisebb tökéletesülhetést, hogy szabad határozás következésében se lehessen csak fővárosink összeköttetésére is egy állóhidat építeni actiákra, — hanem annak végbevételére vagy népünkre kelljen idomtalan terhet róni, vagy a' liberum oblatum következésében száz nemes legyen köteles fizetni, hogy egy kettő vámot ne fizessen, 's vigyázzunk — "sok fizessen *minden haszon nélkül odahaza*, hogy kevés ne

fizessen *minden haszonnal a' hidon*; a' mi valósággal az álszabadság labyrinthjába bonyolít, — ha ennek constitutiónk fentartása végett így kellene történni 's nem máskép; — melly előítéleti okbul valóságban nem is vitetik nálunk végbe semmi nagyobb, mert — mint tán eléggé kiviláglik előadásunkbul — a' két első mód által, nevezetesb tárgyat végbevinni 's fentartani nem lehet, — a' mit honunk szomorú valósággal be is bizonyít, mert benne egy nevezetesb köz munka sem létezik, 's tőle el is van tiltva, — 's csak minmagunk által eltiltva; — — — ha mind ezt valósággal alkotmányunk parancsolná, akkor valóban nem állhatott volna fel olly sokáig; vagy ha egy véletlen fen is tartotta volna azt eddig csudakép, annak a' mostani világban tüstént magában elenyészni kellene; a' mitül mi, Tekintetes Egyesület, egyébiránt egy cseppet sem tartunk, mert annak józan philosophiai szellemével igen egyeztethetőnek hisszük, részvények-utáni legdicsőbb nemzeti monumentumok felemelhetését! — Nincs alkotmányunkban hiba, — hanem annak elrutítása tartja e' részben honosinkat bilincsezve. Ugyanis szeretnők tudni, mikép ellenkeznek alkotmányunk lelkével, ha országgyűlésünkön szabad akarattal, szabad egyetértéssel, szóval: legteljesb szabadsággal egy kivételi törvényt hoznánk, mellynek az lenne foglalatja, hogy a' Pest 's Buda-közti állóhidon bi-

zonyos ideig minden nemes és nemtelen, különség nélkül, egy az országgyűlés által kidolgozott vámjegyzék szerint vámot fizessen.

— *Egy illy idealis tariffáruł később értekezendünk.*

Kérdjük mikép rontanók meg illy törvény által szabadságunkat? 'S valyon szabad alkotmány volna e az, 's annak lehetne e azt nevezni, 's érdemlene e egy ollyas legkisebb védelmet is, hol illyest tenni nem volna szabad? 'S valyon szentnek tarthatna e a' Magyar olly törvénykönyvet, mellyben az volna írva "Neked soha nem szabad actiák által hidat építeni, Dunát regulázni 's a' t. azaz neked szabadságod fentartása végett soha nem szabad józan uton, hazád hátramaradásibul kiszabadulnod; 's a' mi több, neked ezen törvényt, melly téged legnagyobb károdra nemzeti dolgok vámfizetés-általi előmozdításábul kirekeszt, soha sem szabad javítnod."

De itt, mint mindenütt, józan distinctio hja keveri a' sokaságot tekervénybe. 'S ugyan is ha az országlás részérül építtetnék hid, mellyrül törvény nem hozatott, 's annak váma, habár milly alacsony is, de önkényesen határoztatott volna el, már ott tökéletesen helybenhagyjuk a' tőletartást; mert mi is inkább hid nélkül ohajtanánk ezentul is ladikozni, bármilly keserves multság legyen is az, kivált téli időben, mint más építette hidon

fizetni; mivel tagadhatlan, hogy még jég is jobb mint más rakta-suly viselése, habár ez magában csekély is; hanem valamint önkény szabta azt könnyűre, ugy türhetetlen terhüre is szabhatja azt ismét önkény, — 's ekép jobb a' 'Semmi.' Hanem ha minmagunk határozzuk el a' terhet, 's az országgyűlés jövendőre nézve rendítlenül kijegyzi a' vámi tariffát: akkor valyon milly veszély lappanghat ott? Nemcsak hogy nincs veszély illy országgyűlési elhatározások következtében, mellyek a' bel jobblét sikerét czélozzák csak, sőt illy hazai végzések 's törvények, mellyek egysulyuan 's csak bizonyos időre rakják meg a' honosiak vállait, a' szabadság legszebb diadalmait, és egy nemzet valódi életerejét bizonyítják. *Egysulyuan osztják el a' terhet mindenkinnek vállaira* — a' mi *conditio sine qua non* — egy máskép bizonyosan helyt foglaló dilemmának elkerülésére, mellynek egy oldala az, hogy vagy minden nagyobb tárgy eszközése keserűn nyomja, sőt meg is rontja azokat, kik alatta állnak, vagy minden nevezetesb munkátul — mellyet nemcsak szójárás-képen de valósággal is 'Nemzetinek' lehetne nevezni — egyenesen mint ollyas valamitül visszavonulni kell, a' mi megronthatná a' szabadságot; melly okbul függetlenségünknek eddigi gyakorta fonák keresése közt nem is igen dicsekedhetünk mi Magyarok mással, mint

valóságos fecskéfészek monumentumokkal. Ha ellenben mindenki egyenlőn veti vállait azon tárgyak alá, mellyeket a' Nemzet ohajt lábra állítani, akkor sehol nem támad seb, 's nincs olly óriási munka, mellybe kapni 's mellyet végbevinni ne lehetne; 's az illyeseket elhátározó törvények — minthogy nemzeti jóllét 's dicsőség egyedüli céluk — egy becsületes hazafinak se lehetnek terhesek, kivált akkor, *ha csak bizonyos időre rakják meg a' honosiaik vállait*; azaz ha úgy van szerkezve a' vámi dolog, hogy bizonyos esztendőök lefolyta után az tökéletesen megszűnjék.

Már, Tekintetes Egyesület, ha nyereséget nem ígér actia, nem kél el; ha pedig budapesti hidon tovább is egyedül csak azok fognak fizetni, kiket eddig vámoltak, nemcsak nyereség nem, de kár támad a' részvényesekre nézve; mert hihető, hogy egy derék állóhid 2 millio forint pengőbe kerül; és im itt vagyunk a' fentebb említett szomorú dilemmában, t. i. hogy vagy 4 sőt 5-szer is nagyobbítunk kell azok terhét, kik eddig vámoltattak, vagy derék állóhidunk apodictice nem épülhet, — 's mi álszabadsági teoriáink közt küzdhetünk jéggel zajjal ezentul is, 's télen kocsin menyén, háttal előre kénytelenítettünk magunkat kompokra vonatni, — a' mi a' szabadságnak valóban nem legrosszabb caricaturája!!!

Azon szép remény, mellynél fogva sok azt hiszi 'még is el kelnek az actiák, ha csak 2, 3 percentet hoznak is', semmi egyéb mint gyöngé velejü ábrándozás, melly a' mostani számláló világban nem igen közönséges, 's melly, a' mi több, azon átkozott számok által, mellyeknek ellent nem mondhatni, tüstént semmivé válik. Ugyanis: ha 2 millio pengő forintba kerül egy hid, 's annak rendbetartása, mint érintők, évenkénti 40 ezer forintot kíván, 's a' vámfizetési dolog mai lábón hagyatik: akkor a' két millio kamatjának fizetésére nem marad több, mint azon jövedelem, melly ama téli három hónapban kerekednék ki, melly most számlálva nincs, minthogy a' hajóhid télen vizen kívül van. E' jövedelmet pedig legfeljebb ha 20 ezerre tehetjük; a' mibül mindent megczáfolólag az világlik ki, hogy a' részvényesek nemcsak 2 vagy 3 percentet se nyernének pénzeik után, de szinte egyet sem, 's nota bene olly pénzeiktül, mellyeket soha vissza nem kapnának, minthogy amortisatióra egy garast sem tettünk ki. — Már illyféle speculatiókra 2 millio pengő forintot találnánk e, — valóban nem hisszük; mert az szinte semmi egyéb nem volna, mint ajándék, — illy nagy sommákat pedig senki, 's kivált mi pénzetlen Magyarok, csak azért sem ajándékozhatunk *semmire* is, mert még más *annyiakra* is van legsürgetőbb szükségünk. "Actiákra, actiákra

építsünk hidat” mint sok beszél, nem a’ dolog sarkköve, a’ mi a’ most mondottakból világos, de annak veleje az “hogya mi Nemesek is fizessünk ’s a’ t.”

“Olcsóbban kellene tehát építeni derék hidat” — im ezt kívánnák következőleg sokan; a’ miben nemcsak mi vagyunk, tökéletesen egyohajtásuak, hanem a’ szövetséges Amerikaiak és Angolok is, kik egyébiránt *a’ tökéletesen jót ’s mellette olcsót is* hidak dolgában még nem tudták combinálni ’s létesíteni eddiglen. Már mi csekély tehetségünk közt szerencsésbek leszünk-e e’ nagy desideratum feltaláltában mint ők, kik ezernyi tapasztalás után sok száz hidat építettek már, mellyek állnak, ’s jól állnak, — azt nem mondhatjuk; de itéletünk szerint sokkal józanabbul cselekednénk, ha egy bizonyosan felépítendő hidra 2 millio forintot szánánk, mint teendő próbákra majd többet majd kevesebbet költenénk, — minthogy minden kétségen kívül felállítandó hidunknak bizonyos, habár drága hasznát csak vennők, próbáink közben pedig hihetőleg hidunk nem támadna ’s csak időnk ’s pénzünk veszne.

Az egész dolog itt tehát ezen kérdésre szoríttathatik, hogy valyon az eddigi Buda ’s Pest-közi egybekötéssel megelégszik e’ a’ haza vagy sem? Mert ha meg van vele elégedve, akkor a’ mai hid terhének viselése is

tán helyes, 's nagy anomalia nélkül minden megmaradhat a' régiben; ha ellenben a' két városnak mai egybekötésével a' haza meg nem elégszik, akkor a' súlyosbult hidtehernek viselésére több váll szükséges, mint ma áll alatta. E' kettő közt legnagyobb ellenmondás és anomalia nélkül nincs harmadik. — Több vállat pedig hol keresünk egyebütt mint hazánkban?

El kell ezen okbul fogadnunk azon igazsági principiumot, hogy *szabad határozás okozta* nagyobb és új kellemeikért, nagyobb és új terheket vennünk magyar nemesi vállainkra nemcsak nem ellenkezik alkotmányunk valódi lelkével, hanem azt kifejtvén, az igazi szabadságnak legmélyebb talpköve.

Ezen elvnek őszinte elismerése 's életbe hozása nemcsak egy drágábbacska hid felállíthatására *conditio sine qua non*, mert ha csak egy hidat lehetne illy *systema* után építeni, haszna nem volna olly oriási; hanem az által válik egy országnak valódi áldására, hogy általa szinte egy tárgy kivitele, *melly nyereséget ad*, sem lehetetlen többé. 'S ekép ezen elv tökéletes elfogadta után csak kevés év leforgása alatt olly bámulandók vitetnének végbe hazánkknak "*javításra olly igen fogékony határai*" közt, hogy azon a' jövődőbe legrózsaszinűbben látó se csudálkozhatnak eléggé, — a' mit az iránylag népetlen szövetséges Amerika olly meggyőzőleg bizonyít, hol

egy századi élet után százszor több vitetett már végbe, mint köztünk egy lassu ezred közben.

De térjünk a' Buda 's Pest közt építendő hidhoz vissza. 'Sugyanis — miután annak súlyosb terhe alá több vagy erősb váll kell — csak azt következtethetjük, hogy vagy az első vagy a' második fentebb érintett módot követnünk, vagy actiákra akarván építeni azt, mindnyájunknak legkisebb kivétel nélkül, felemelt tariffa szerint, hidvámot fizetnünk kell; 's ezen utolsót azért, hogy hidjövedelembül ne csak illő kamat kerüljön ki, hanem még a' fentartási költségeken kívül is, valamelyes amortisatiói tőke maradjon fen, mellyel lassanként ki lehessen fizetni a' részvényeket, a' hid bizonyos időutáni felszabadítása végett.

Az első 's második módnak természetelleni 's ekép céliránytalan léte, reméljük, eléggé kiviláglik az eddig mondottakbul; 's ekép ugy hisszük, tán elfogadtatik a' 3-dik mód; minthogy honosink legnagyobb része kész "uj és nagyobb kellemekért iránylag uj és nagyobb terheket venni magára." A' mibül közhasznu tárgyak bizonyos sikerének következni kell, ha t. i. ezen nagyobb rész a' teherviselés módjában is megegyez, melly — mint a' két elsőben láttuk — természetelleni, igazságtalan 's kivihtlenségig szövevényes is lehet, — ellenben a' természettel öszhangzólag igazságos

idomban 's legegyszerűbben is osztathatik fel, a' mit viszont a' részvények-általi mód bizonyít; melly nota bene a' vámfizetést mint *conditiót*, sine qua non, teszi fel. 'S ekép vagy hidrul 's minden nagyobb tárgyrul lemondanunk, vagy bizonyos ideig vámot fizetnünk kell. Akármennyi bujósdi ajtócskák találtattak már 's fognak is találatni még, ezen két végnek elkerülése 's egy harmadik utnak feltalálása végett, mind annyi labyrinthba bonyolítók, mellyek egyes esetekben hábár nem szülnek is szerfeletti zavart, számos tárgyak eszközlésére azonban hasztalanok, céliránytalanok, sőt veszélyforralók is, — mivel a' természet utjából kitérők, 's ekép sikert soha nem, de végkép még bosszút is szülhetők.

A' vámfizetés azonban, igen jól tudjuk, köztünk olly gyűlöletes valami, hogy azon aligha diadalmaskodhatunk; — de azért próbáljuk. Már mitül van, mitül nincs ezen vámenelleni elfogultság közöttünk, nem akarjuk itt vizsgálni, — mert az jelentésünk határin minket tán túl ragadna. Legyen itt elég Britanniát és a' szövetséges Amerikát például említnünk, hol szabad emberek laknak 's *magószabta* vámot fizetnek. Legyen szabad e' mellé még azt tennünk, hogy valyon az egy ideigi vámfizetés hidon olly nagy gyűlöletet érdemel e, mellynél fogva le kelljen mondani azon haszonrul, melly legfőképp philosophiai tekintetben "két fővárosink egybeköttetése által

háramlanék egész hazánkra 's nemzeti létünk-
re?' — 'S legyen szabad végre a' dolog pra-
xisa által a' Tekintetes Egyesület elibe ten-
nünk, milly kevés mechanikai alkalmatlanság-
gal van a' vámfizetés egybekötve.

Például: Határoztassék mindenk előtt
a' budapesti hidvám tariffája országgyűlésen
olly módon el, hogy az legnagyobb hihetőség-
gel évenkénti 200 ezer pengő forintot hozzon.

*L' jövedelem eddigi adatink után szinte
bizonyosan ki fog kerülni, ha a' mostani ta-
riffa pengő pénzre emeltetik, 's minden kivét-
tel nélkül a' hidon mindenkinek fizetni kell.*

Igy ki fog kerülni a' száztuli 5, 100 ezer-
rel, 's a' jó karbani tartás 40 ezerrel; ugy
hogy már legelső esztendőben 60 ezer marad
részvények kifizetésére; 's midőn ezen somma
azon irányban nevedik, millyenben a' ki-
sebbült sarktóke mindig kevesebb kamatot
kiván, 's több 's több részvény amortisálta-
tik, szinte 20 esztendő alatt tökéletesen fel-
szabadulhat a' hid, azt mindenki használhatja,
és továbbá csupán 40 ezer forint jövedelem
kell jó karbani tartásra, — a' mit több mód
által állíthatni ki: vagy hogy minden áthajtan-
dó marhára vettessék bizonyos vám, vagy a'
két város házbirtokosi bizonyos sommát fizes-
senek minden ablaktul, — vagy ha ez nem
tetszik, 20 esztendő helyett 25-ig fizessen min-
denki vámot; a' mi által az öt utolsó eszten-

dőben, midőn minden kamati és amortisatioi tehernek már vége volna, éppen 800 ezer pengő forint kerekednék ki, melly somma a' jó karbani tartásra megkívántató 40 ezernek örökre megalapított tőkéje lehetne. Azon alkalmatlanság elkerülése végett pedig, hogy mindig zsebbe ne kelljen nyulni azon pengő krajczár kivevése miatt, melly mindenkor átmenetelünkör fizetendő volna, — lehetne kinek kinek magát hosszabb időre abonálni, 's így még azon baj is: t. i. ezen jelnek előmutatása, csak néhányszorra szoríttatnék, mert a' vámszedőktől ismért még ezt se tenné. Ha már most összehasonlítólág azon alkalmatlanságot tekintjük, mellyel téli időben a' két város közt mindenkinek küzdeni kell, nem hisszük, hogy valakinek a' vámfizetési alkalmatlanság ellen legkisebb józan kifogása lehessen, kivált ha azon aut aut is eszébe jut, melly közt áll a' dolog, t. i. hogy csak úgy lehet hid, ha mindenki fizet.

Mind ezen elsőségek mellett azonban, mellyekkel im ezen harmadik mód bir, még is kíván-szeríttetünk azon egyenességgel, mellyel a' Tekintetes Egyesület iránt viseltetnünk kell, 's az Egyesületnek a' hazához lenni kötelessége, megvallani, hogy ítéletünk szerint még actiák kiadása által se tökéletesen bizonyos ügyünk sikere, habár felemelt tariffa szerint minden kivétel nélkül kiki hidvámot fizetne is. Az

egész dolgot természet szerint át kellene adni valamely társaságnak, azaz, "valamely társaságot törvény által bizonyos esztendőkre felruházni privilegiummal, mellynél fogva annak bizonyos 's elhatározott vámot szabad volna mindenkitül venni, ki a' hidat használja, — 's az a' törvényhatóság által minden lehető sérelem ellen gyám alá is vétetnék.

De ha ezt feltesszük is, hogy t. i. az országgyűlés törvényt hozott, melly bizonyos esztendőkre 's elhatározott 's többé nem változó tariffa szerint kivételkép mindenkit vámfizetésre szorít, ki az építendő budapesti hidat használná, — 's az országgyűlés ezen törvény lelkével fel is hatalmozott légyen valamely társaságot, mellyet gyám 's oltalom alá von — valyon ha feltesszük is ezt, azt hihetjük-e: már bizonyos a' diadalom? — korántsem, Tekintetes Egyesület! mert a' privilegiált társaságnak még 20 ezer actiát ki is kell adnia, t. i. 2 millio pengő forintot szereznie.

'S őszintén megvallván, ez nagy bökkenő, — mellyet jobb lehetőségig felvilágosítunk, mint sok fáradozás és vélt diadal után olly lépcsőre emelkednünk, mellyrül magasbra, t. i. a' hidra nem léphetnénk fel, de arrul tán megint szépen le kellene szállanunk. 2 millio pengő sok pénz, — 's pedig annyi kell 20 ezer actiákra; 's ezek ugyan kik által 's hol fognak kivéetni? Magyarok által Magyaror-

szágban? nem hihető! — néhány százezer forintért tán igen; de hol van még a' 2 millio? Tán a' Continensen? ott nem fog elkelni sok, mert odakün igen is rossz szágban van hitelünk; a' mire jobb itt inkább fátyolt vonnunk, — nehogy odiosumokkal legyünk kénytelenek előállni. — 'S hát tán Britanniában? Ott sem! legelőször is: mert előttük ismételtenek vagyunk, de legfőkép azért, mert Angliában alig van tárgy, melly rosszabbul kamatolna mint hid. A' mi, közbevetve legyen mondva, budapesti hidunk ellen egyébiránt egy cseppet se ví; 's ugyanis, mert az angol hidak általában olly luxussal vannak építve 's olly számban, hogy ritkán hoznak 1, 2 percentnél többet. Nem is tekintik ott annyira azon dividendet, melly hidrészvények után háramlik, mint inkább azon mellékesnek látszó de valóágosan fő hasznót, melly könnyebb 's bizonyosb közösülésekbül támad. Számosb hidak egyébként, mint a' waterlooi, londoni, southwarki 's a' t. — mellyek szinte semmit sem gyümölcsöznek, nem nyereség, hanem csak nemzeti dicsóság tárgyai. Britanniában tehát hihetőleg egy actia sem kelend el, — habár Buda 's Pest-közti hidat egészen más szempontbul kell is nézni mint akármelly mást, mert az nemcsak a' két városi, de valóágosan országai hid, mellyen, minthogy egyedüli, mindennek járnai kell, a' mi kompra nem száll

's uszni nem tud; mi okból jövedelme nem is valami precarium, hanem bizonyos apodicticum, — úgy hogy mi teljes meggyőződésünk szerint mind technikai miad oeconomicai tekintetben biztos helyre tőkésített pénzt nem tudunk, mint az lenne, mellyen budapesti hidactiák vásároltatnának.

Hanem ez, Tekintetes Egyesület, tán csak mi saját vagy csak kevés számúak meggyőződése; mi a' dolog sikereltetésére nem elég, mert mi kevesek, habár fogunk is tehetségünk szerint járulni a' tárgynak pénzbeli részeihez; azért bizony legjobb akarattal tán a' 2 millio kamatját sem leszünk képesek készpénzben kiállítani. A' költség nagyobb léte el-mellőzhetlenül megkívánja olly emberek hozzájárultát, kik készpénzben bővelkednek. Ollyas pedig a' honban kevés van; 's mennyire tarthatunk az idegenben lévők erszényeire számot, az itt fentebb érintettekbul, úgy itéljük, elég bőven kitünik.

De mind ezek felett egy más tekintet is van, melly minket kételkedésre bir, hogy budapesti hidra 2 millio pengő forint egybe-gyüljön. 'S ez semmi egyéb mint a' *kamat természeté*, melly noha még szinte sehol sincs tökéletesen elérve, azért még is mindenütt csak egy törvényt tart, 's rövid vonásokkal érintve abban áll: hogy a' kamat mindig azon irányban 's ellentállhatatlan nő, millyenben

fogy a' biztosság, 's viszont azon irányban süllyed, millyenben a' biztosság gyarapodik. Már egy budapesti hid építése előttünk bizonyos; de valyon az e a' nagy közönség vagy csak azok előtt is, kik közt létez a' 2 millio? Fontos kérdés! A' mire, ha minmagunkat csalni nem akarjuk, csak azt mondhatjuk, hogy egy Buda 's Pest közt építendő állóhid bizony csak olly tárgy, mellyben ha egyesek biznak is, nem bizik a' nagy közönség annyira, hogy 5 percentért koczkáztassa építésére pénzét. — Ekép tehát helyes 's józan kételkedésre tán csak van ok. Igaz, hogy ezen némileg segíteni lehetne, ha a' kamat természete respectáltatnék — melly itt egész világban tűnik elő, minthogy actiákat csak az fog venni, ki akar, 's ha valami törvény csak legtávolabbrul is említettik, senki egyetlenegy actiát se vesz többé — de ezen segíteni lehetne, ha mint mondtuk, a' kamat természete respectáltatnék, 's a' kiadandó actiák 5 helyett 6-tal sőt 7-tel is kamatoztatnának, vagy a' 100 forintos actiákért évenkénti kihuzásukkor, 120 sőt tán 150 forint is fizettetnék. — A' mi által egészen más tekintetet nyerne a' dolog, nem tagadjuk, és sokak a' magasb kamat 's a' lehető 20 sőt 50 percent-nyereség ingere által mozdítva tán tőkék egy részét hidunkra szánják. — De valyon, Tekintetes Egyesület, őszintén megvallván, mind ez nem

fartozik e kirekesztőleg csak a' hihetőségek sorába, 's ugyan teljesítnők e tisztünket tökélyel, ha olly tárgy iránt buzdítnók fel honosinkat, mellynek végbevihetéséről bizonyosak nem vagyunk, — 's a' mi több "Honunk Képviselőit sok discussio 's legnagyobb nyilvánosság után végkép olly törvényhozásra bírnók, mellynek semmi következése se volna?" Ugyan megbocsáthatnók e valaha magunknak, hogy olly annyira compromittáltuk az egész hazát, — 's nem lett volna e ezerszer jobb olly tárgyat soha nem pendítnünk meg, mellyre csak csábítani, de mellyet végbevinni nem tudtunk?

Noha sokakkal tanácskoztunk, kik pénz körül legalább is olly competens ha nem competencebb bírák, mint Telford, Clark 's a' t. mechanikában, minthogy a' pénz készen fekszik ládáikban; 's ezektül felette megnyugtató adatokat nyerénk: hogy leszen elég pénz, 's a' fentebb említett móddal kiadandó actiák által bizonyosan felállhat budapesti hid; azért mi ezen hid felállítási módot még is csak *hihetőleg*, de nem minden *bizonyjal* tartjuk sikerszerűnek. — Lehet illyes dolgokrul sokat tudálékoskodni, 's van is számos, ki magát szivesen ringattatja illusiók álmaiban; de tüstént hallgat, felébred 's visszavonul, ha megszűnik a' szó 's 'tevése' kerül a' dolog. De nekünk a' sikerül kezeskednünk 's arrul jót állnunk kell!

És azért, Tekintetes Egyesület, midőn ezen actiai methodust minden más tárgyra, mint például vizcsatornára, gőzhajóra 's a' t. — hol bizonyosb az alap 's nagyobb az irántai közbizodalom — tökéletesen czélérőnek tartjuk: most azon módot bátorkodandunk előadni, melly hidépítésre mint valami nem felette *köz bizodalomura* tán legjobban illik, 's ítéletünk szerint olly bátorságos, olly biztos, hogy azt javasolván, se Egyesületünk tekintetét kockáztatni, se honunk Képviselőit compromittálni, se a' köz várakozást kijátszani nem, de az álló budapesti hidrul, ha Isten segít, legkésőbb is 1838^{ban} honunk négy éghatárit üdvözleni fogjuk! —

Az erre szolgáló út pedig olly egyszerű, olly biztos, hogy arra, ha felvilágosíttatik, tüstént nem lépni szinte lehetetlen. És ezen út csak az, mellyre a' szövetséges Amerika illyféle tárgyak felemelése végett lépven, iszonyu kiterjedése 's felette kis népesedése ellenére, még is már olly bámulandókat vitt végbe, hogy azok az emberek közt egészen új és eddig nem ismért tünemények, és a' mik a' legkedvezőbb éghajlat 's a' legszerencsésb körülmények 's csillagzatok alatt se fejlődhetek volna soha, de soha is olly kiterjedésre és tökélyre ki, ha azon systema nem volna olly helyes és józan, melly gazdasági, kereskedési 's policziai tárgyainak lelke — — — t. i. a' Bank-systema.

És illy' uton, Tekintetes Egyesület, pénzt illetőleg semmi legkisebb akadály sincs a' budapesti hid felépítése ellen. — Vizsgáljuk: Fentebb azt mondánk, hogy egy budapesti állóhid 200,000 p. forint jövedelmet nyujtana, ha azon különség nélkül p. pénzre felemelt tariffa szerint kiki fizetne. Ha ez áll, akkor senkitül pénzt se ne kérjünk se ne kölcsönözzünk, de adjunk magunk ki 100 pengő forintos 20,000 darab magyar nemzeti 'Jót' (nyugtatványt) azaz 2 milliót. Ezen papiros pénzt vegyük nemzeti becsületünk paizsa alá, 's azt, 5-tel vagy 6-tal kamatolván, fizessük évenkénti huzáskor a' fentebb említett terv szerint 120-al vagy 150-el ki; a' minek következtében fel fog épülni a' hid; annak építése senkinek egy garasába se fog telleni, — 's csak azok fogják azt lassanként 's minden érzékeny nyomás nélkül kifizetni, kik használják; egybe lesz kötve két fővárosunk és a' haza, 's bizonyos esztendőök leforgása alatt ki lesz fizetve a' 2 millio; a' hidnak minden időre jó karbani tartására pedig meg fog lenni alapítva a' szükséges tőke; úgy hogy végkép a' hid mindenkinek ingyeni használására örökre felszabadíttathatik; vagy ha országos akarat 's törvényes határozás után utóbb is megmaradna a' vám, honunk fővárosainak szebbítésére olly jövedelem kerekednék ki, melly azokat czélirányos eszközlés által csak kevés idő alatt minden szennyeikből

kivetkeztetvén, Europa legszebb városai sorába iktatná; 's mi, midőn hidátmenetelkor egyegy krajczárt fizetnénk, vagy egész esztendőre néhány forintért abonálnánk magunkat, saját pénzeink, 's illy kevés pénzeink után lassanként olly építvények 's emlékek felállítását tapasztalnánk, mellyeken bámulni csak azért se szünhetnénk meg, mivel iránylag olly kevés teherrel 's alkalmatlansággal annyi hasznost, kellemet 's dicsőt valánk képesek végbevinni; a' mi midőn minket kézfogásra, vállvetésre intene, egyszersmind practice saját erőnkkel 's hatalmunkkal megismértetne, mellynek se Duna árja, se honunkat környező bércek magassága, se semmi ellent nem állhatna!

Tudjuk igen jól, Tekintetes Egyesület, hogy ezen most említett mód, mellynek mint a' többieknek is csak fő tervét adjuk itt elé, legelső tekintet után nem fog Közönségünkbe kedvező benyomást okozni, hanem ez nem hátráltathat ügyünk kivitelére azt a' Tekintetes Egyesületnek mindenek előtt javaslanunk; 's ugyanis, mert minden módok közt legtökéletesb, és azért, mint minden, a' mi józan, ha eleinte nem is, később bizonyosan pártfogókra fog találni, kik elfogadására készek lesznek.

Legelsőben is azon ellenvetést fogjuk hallani 'kár volna papiros pénzt készítnünk,

nemzeti adósságot tennünk, és ekép azon szep-
 lőtelen ségi nimbust törnünk meg, mellyben
 eddig adósságtalanok valánk — — 's törvé-
 nyünk csak arany 's ezüst pénzt ismért el 's
 a' t.' — A' mire azonban könnyü a' felelet, —
 's az mindent megczáfolólag annyit bizonyít,
 hogy valamint az arany 's ezüst becse magában
 tán nem nagyobb, sőt kisebb, mint a' vasé,
 de csak az által nyeri becsét, mert tartóssága
 miatt jó pénz — azaz jó repraesentánsa a'
 külön portékáknak — és legtöbb nemzeteknél
 becsben van: szintugy papiros pénznek sincs
 tulajdon becse, de az által érhet egy darab
 papiros is annyit mint 10 mázsa arany, ha t. i.
 jó és bizonyos hypothekán nyugszik; 's to-
 vábbá: hogy valamint nem lehetünk viz nél-
 kül, de viszont belé is fuladhatunk; a' tűz
 legnagyobb jóltévőnk, de viszont legfertel-
 mesb ellenségünk is; a' gyógyszer életet ad-
 hat, de viszont ölhet is; a' baltával kenyé-
 rünket kereshetjük, de viszont gyilkolhatunk
 is, 's így vég nélkül: ugy papiros pénzt is ké-
 szíthetünk, adósságot is tehetünk lehető legna-
 gyobb kárunkra, de viszont lehető legnagyobb
 hasznunkra is; a' mibül csak az foly, hogy
 minden dolog hasznát a' velebánás határozza
 el, és ekép hatalmunkban van a' papiros pénz-
 nek 's tett adósságnak lehető veszélyeit ki-
 kerülni, és csupán annak hasznával ajándé-
 kozni meg a' hazát, — a' mi az előttünk fekvő

tárgy ügye által legtisztább practikai világban fejlődik ki.

‘S ugyan ha magunk csinálta 2 millió papiros pénzünkkel felépítjük a’ hidat, és az említett sommát a’ hid jövedelmébül 20, vagy legkésőbb 30 esztendő alatt kifizetjük ‘s megszűnnek papirosink, ‘s így adósságunk sincs többé; valyon kárhoztathatjuk e cselekvésünket, ‘s szemünkre hányhatja e valaki legtávolabbi igazsággal is, hogy honunknak kárt tetünk? Azt hisszuk: senki se; mert a’ dolog csak abban van, hogy valamint gazdaság és kereskedés dolgában felette káros és veszélyt szülő, adósságot csinálni elpazérlásra: ugy viszont felette rövid látás és gyöngé itélet jele az, adósságot nem csinálni akkor, ha az által tetemesen nyerhetünk, vagy más szavakkal “Esztelen tett, pénzt 100-tul 5-tel venni fel, olly tárgyra, melly csak p. o. 3-mal kamatol, mert az esztendei veszteség = 2, végromra fogja birni elmulthatatlanul és bizonyos idő leforgása után az egészet; de viszont az is esztelen tett, pénzt fel nem venni 100-tul 5-tel, ‘s biztossággal hogy fel nem mondatik, olly tárgy eszközlésére, melly p.o. 100-tul 8-at hájt”, mert itt megint, valamint az első esetben elbukásnak, ugy ebben, mathematikai igazsággal a’ tőke vég amortisatiójának kell következni.

És ha ez áll, akkor annak józanságáru se kételkedhetünk, ha Buda ‘s Pest-közi álló-

hid építésére 2 millio nemzeti Jót bocsátna ki a' nemzethozta törvény — *feltéve*: 1^{ször} ha a' hid építése nem kerül többbe mint 2 millióba, 2^{szor} ha az valóban kétszáz ezer pengő forint jövedelmet hajt, és 3^{szor} ha annak fentartására 's a' t. nem kell több mint évenkénti 40,000 *;) — mert az egész eszközzés összevonatjából szoros tudomány szerint csak az sül ki, hogy azon pénz, melly hidépítésre az országnak 5 percentjébe kerülne, viszont 8 percentet hajtana, 's ekép a' hazának tiszta nyeresége a' *hidon* felül = 3 lenne, azaz 2 millio tőke után évenkénti 60 ezer pengő forint, mellyet amortisatióra vagy akármire szabadon lehetne fordítani.

Milly keveset nyom tehát azon ellenvetés, hogy papiros pénzt csinálni 's adósságot tenni, veszélyt szülő, eléggé kiviláglik a' mondottakból, és csak azon már fentebb kijelelt bérekesztésre vezet, mellynek ellent nem mondhatni, hogy t. i. *oeconomia politica*, gazdaság 's kereskedés dolgában, éppen olly esztelen tett lehet, *bizonyos esetekben* pénzt nem készíteni, adósságot nem tenni; mint valóban esztelenség *minden esetben* pénzt készíteni 's adósságot tenni.

Már tegyük például, ha valakinek ajánlatnék valami jószág, mellyhez közeli jusa

* Mind ezeket bővebben ki kell nyomozni.

volna, 's melly nagy kifejlődhetése mellett már most is 8-al kamatolna: valyon józanul tenne e az, ha nem venné meg azt, — feltéve, ha egyszersmind találkoznék is más valaki, ki a' vételre megkivántató tőkét 5-tel 100-tul 20, 30 sőt annyi esztendőre is ajánlaná, a' mennyi szükséges az egész tőkének a' tiszta nyereségbüli amortisatiójára? Valyon ezen *privát embert* józan számolónak tartanók e, vagy nem lenne inkább szánakozási tárgyunk, hogy ő egy szépen hangzó előítélet miatt nem akarna adósságot csinálni, 's magától visszalökné a' tiszta hasznot? Tán eszelősnek, vagy legalább is cynicusnak tartani őt némi jusunk volna, de jó gazdának, józan kereskedőnek semmi esetre nem tartanók. — De hát, Tekintetes Egyesület, mit lennének kénytelenek még egy *egész nemzetről* tartani, mellynek legfőbb java gazdaságon 's kifejlendő kereskedésen alapul, melly pénzben felette szükkölködik, mellynek határi közt nagy nyereséggel végbeviendő még olly felette sok lap-pang, 's melly, tudja az ég, milly előítéleti szeszül még sem akarna olly tárgyakra pénzt csinálni vagy felyenni 5-tel 100-tul, mellyek 8-at hajtának 100 után? Illy nemzetről csak azt tarthatnánk, hogy illy nemzet nem létez, 's azért Tekintetes Egyesület bizzunk bátran az igazság geniusában, melly előbb utóbb elmulhatlanul megfogja ismertetni drága honunk

tisztelt lakosival azon módot, melly által kivált pénztelen 's népetlen országokban csudákat művelni lehet, 's melly semmi más, mint a' tőlünk javaslott e' most kérdésben lévő Bank-systema.

Ha 2 millio pengő forintnyi száz száz forintos nemzeti jók csináltatnak, az csak annyit teszen, mintha 2 millio pengő forintot venne kölcsön a' haza, azon igen nagy különséggel mindazáltal, a' mellyre figyelmeztetni bátorkodunk, hogy t. i. az első esetben *magának*, a' másodikban *másnak* volna adós a' nemzet; ha továbbá ezen somma 5-tel kamatoztatik, az megint annyit jelent, hogy ebéli eszközés a' hazának évenkénti 100 ezer forintjába kerül; ha végre a' felállított hid — a' fentartást 's a' t. 40 ezerre számlálván kihagyva — tiszta 160 ezer forint jövedelmet hajt, az végkép annyit tesz, hogy a' haza egy Buda 's Pest-közi állóhidat nyert, 's mindazt, a' mi vele mechanikai 's erkölcsi tekintetben összekötve van, 's azonfelül évenkénti 100-tul 3-at azaz 60 ezer forintot. 'S ha végre mi alulírtak minden alázatossággal kérjük a' Tekintetes Egyesületet: méltóztatnék hazánk Képviselői előtt ezen javaslatunkat pártolni, az befejezőleg annyit tesz, hogy méltóztassék a' Tekintetes Egyesület hidépítés körül olly cselekvésmódot ajánlani a' hazának, mellyet gazdaság 's kereskedés dolgában ellökni még

privát embernek se lehet józanul, 's annál inkább egy egész nemzetnek azt visszataszítani teljességgel nem lehet; és miért nem lehet, Tekintetes Egyesület, illy cselekvésmódot visszataszítani olly nemzetnek mint a' Magyar? Korántsem egyedül azért, hogy budapesti hidja épüljen, mert ez iránylag csak parányi tekintet! hanem hogy praxis által végre életre kapjon az érintett nagy hypomochlion, melly ha egyszer elismérve 's elfogadva lenne, csak kevés idő alatt paradicsommá bűbájolhatná honunkat, melly olly nagy javításokra képes, és ekép a' célirányos munkának olly nagy díját adja meg, hogy a' legóriásibb munkák végbevitelére se lenne többé kétes köztünk; mert míg ember ember marad, végbe fogja ő addig szinte a' lehetetlent vinni, ha belőle nagy haszon, nagy nyereség támad, és azért a' kérdésben lévő hidnak építése mintául szolgálhat — és im ez tán legnagyobb haszna — egy másokban is, és még nevezetesebbekben követendő eselekvésmódnak, hol nem két városnak egybekötéséről és 3 percentnyereségről van szó, hanem egész vidékek viztül megnyerése, 's 100 sőt 1000 percent jutalom körül forog a' kérdés.

Ki nem tudja az egyesült honban, mennyit nem lehetne végbevinni hazánk határi közt, a' mi 50, 100 sőt 1000 percent nyereséget is adna a' munkálónak, 's a' mi most mun-

kálatlan hever? Valyon ki kételkedik, hogy vizeink korlátlanságának, mocsárink undokságának, közösülésink hiányinak 's a' t. pénztelenségünk leg és legfőbb oka? 'S ha ezen két adat talpon áll — a' mit nem könnyű tagadni — akkor valamint józanul cselekszik privát ember, ha pénzt vesz fel, hogy 25, 50 sőt 100 percent nyereségért berkeit szárítsa 's a' t. ugy egy nemzet se tehet józanabbat. Azon különséggel mindazáltal, hogy egy privát ember magának adósa nem lehet, 's olly tárgyakat, mint Dunát korlátolni, Hanságot, Sárrétet elrendelni nem képes; a' nemzet pedig ideig óráig csak magának adósa, 's ekép indiscret felmondásoktul ment. És ha a' nemzet nem regulázza a' Dunát, Tiszát, Szávát, Drávát 's honunk számnélküli békatengerit 's a' t. — hát az Istenért ki más rendelje el 's szárítsa azokat ki? vagy soha, soha ne láboljon ki a' Magyar undokságibul? —

Azonban itt egy uj ellenvetés is gördülhet elő, t. i. hogy ha józan is az ideig óráigi pénzkészítés vagy kölcsönvétel bizonyos esetekben, — az egyáltalában még is veszedelmes; mert azon könnyűség, pénzt szerezni, elcsábít, 's így midőn végkép olly tárgyakra is készíttetik vagy vétetik fel, mellyek habár igen jutányosaknak ígérkeznek is theoriában, praxisban másképp mutatkoznak, végveszélybe bonyolíthatja a' pénzkészítés vagy kölcsönvé-

ter az egészet 's a' t. A' miben tökéletesen egyetértünk, t. i. hogy csábíthat 's veszélybe bonyolíthat ezen könnyűség, ha nem tart kormányt az ész; a' mi fentebbi egybebecsüléssink szerint egyébiránt csak annyit tesz: 'a' legjutalmasb vállalatba se kezdjünk kölcsön-pénzzel; a' legszebb jószágot se vásároljuk meg, minekelőtte egy fillérig nincs ládánkban a' pénz 's a' t. — vagy más szavakkal: kést ne hordozzunk, mert megvághatjuk vele magunkat; tüzet a' házban ne szenvedjünk, mert hamuvá tehetné azt 's a' t.' — A' miből az foly, hogy minden a' dologjózan használásátul függ; úgy hogy éppen azon egy tárgy okos kézben áldás lehet, melly oktalanban nem ritkán kár-hozattá válik.

És így az ellenvetés hézagos. De ha meg is akarjuk engedni, és elismérjük a' veszélyt, melly pénzcsinálás vagy kölcsönzés körül lap-pang: valyon nem illet-e az inkább egyeseket, kik természetes szenvedelmiknél, indulatiknál 's gyöngeségiknél fogva könnyen csalatkozhatnak, 's a' remény csábítul elragadtatva nem ritkán az illusiók szivárványiba tévednek? Bizonyosan csak egyeseket illethet a' veszély inkább, de nem egy egész törvényhozó testet, melly heterogen részei miatt nem ragadtathatik könnyen el, 's mellynek természetes lassubb mozgása közt, minden bizonnal ketté törik mind

azon reménycsáb 's illusiói szivárvány, melly veszéllyel környezheti az egyest.

Az egykori franczia assignátákat 's Angolország iszonyu adósságát lehetne ezek után, mint rettentő példákat, a' papiros-kibocsátás ellen felhozni. De, Tekintetes Egyesület, éppen ennek megczáfolására tűnik itt elő egy felette érdeklő 's szivünkre nem eléggé vehető megkülönbzés, melly azon felül, hogy az egykori franczia 's mai angol papirosok egészen más szempontban állnak, a' mibe most nem bocsátkozunk, csak azt mutatja, hogy valamint szövetséges Amerikában áldást szült az itt érintett Bank-systema, ugy Magyarországbán is csak áldást hozhat; a' mibül nem az következik, hogy Francziaországban, Britanniában 's a' t. is áldást hozna, — hanem hogy illy systema hasznát egyedül a' körülmények, vagy inkább 'egy ország mibenléte' határozhatja el. 'S ugyan is, hol 20, 30, 100, sőt 1000 percent nyereséget ad valami javítás, mint p. o. Amerikában 's Magyarországbán sok eset van, oda igen illik ezen papiros-kibocsátó systema, mert az amortisatio bizonyos; hol ellenben illy jutalmazandó javításokra nagy fogékonyság nincs, mint Angliában 's kivált Francziaországban, oda viszont nem illik.

Csak nem rég számíttatott honunkban ki, hogy Pest Vármegyében egy Duna árját fel-fogó gát, melly 400,000 hold, részint Pest Vár-

megyében részint Kunságban fekvő, most haszonvehetetlen földet mentene meg 's tenne haszonvehetővé, 700,000 p. forintba telnék; 's így a' haszonvehetővé teendő föld holdja, mellyért Pest Vármegyében némi helyeken örömet megadnak 2 p. ft esztendei bért, 1 ft 45 xrba kerülvén, a' gát nemcsak a' ráfordított költséget térítené meg szinte egy évben, hanem a' több százezer forint esztendei bér tőkáját adná, vagy is mintegy száztuli 2000 tiszta hasznot hajtana.

'S valyon mire tanít ezen szembeszökő, iszonyu nyereségü példa? Hogy valamint menyekbe-kiáltó tett lenne, ha az itt érintett illetők akármi módon meg nem szereznék a' kivánt 700 ezer pengő forintot, 's e' hasznos munkát végbe nem vinnék: ugy valóban egy meg nem bocsátható szorgalmatlanság lenne, egy 1833^{ki} törvényhozó testben, olly tárgyakra bizonyos sommákat törvényesen nem bocsátni ki, mellyekből a' tiszta nyereség olly biztos 's nagy lenne, mint az érintett gátból? 'S ugyan ki kételkedik azon, hogy illy tárgyak valamint Amerikában, ugy közöttünk is, számnélküliek, azonban nem olly tárgyak — 's erre vigyázzunk — mellyeket 700 ezerrel el lehetne végezni, hanem mellyre több milliók kellenek, 's mellyeket éppen azért, mert millókat nem kaphatni, vagy abban hagyni, vagy csak időre órára kibocsátott pénzekkel

lehet végbevinni. — A' minek béfejezése az, hogy megfontolás 's előleges kiszámolás nélkül egyáltalában mindenre pénzt kibocsátni és abban vépkép megfuladni, szívreható otrombaság; de viszont szívrepesztő kín az is, egészségtelen posványok közt, közösülések nélkül, aljas létben fuladozni örökleg, 's minden hasznót, előmenetelt 's nemzeti kifejlést erővel 's makacson lökni vissza, egy kártékony előítélet miatt!

Honunk annyi javításokra fogékony; 's azért használjuk ezen szép systemát, melly rája olly tökéletesen illik, 's melly által, mint elébb érinténk, mindent kivihetünk, — 's nélküle szinte mindenrül le kell mondanunk, a' mi lelkünknek legédesb volna, t. i. mind arul, a' mi hazánkat valódilag felemelné, 's a' Magyarat lassan lassan a' nagy nemzetek sorába iktatná; mert mindaddig, míg mindnyájan egyenlően nem járulandunk honunk belső kifejtéséhez, és míg a' bizonyos jutalom 's haszon fejében nem merünk előleges hypomochliot használni, mindaddig semmi ollyasrul még álmodnunk sem szabad, a' mi szivvágyinkat kielégíteni képes, 's valóban kifejlett nemzetiség dicső jele volna; vagy ha éppen illy álmodozásokra kinszeríteni akarjuk magunkat, azt fogjuk végkép felébredéskor találni, hogy álmunk egy kinos öncsalás vala.

A' Tékintetes Egyesület az itt röviden elő-

adottakbul látja, hogy midőn egy hid mechanikája körül fáradozánk, lelkünk előtt nemcsak azon kényelem forgott fen “könnyebben juthatni Dunánk egy partjárul a’ másakra”; de egy még sokkal nagyobb haszon is lebegett, t. i. azon erkölcsi haszon, melly egy roppant munka józan practikai kivitelébül szükségkép folyandna be honunk minden egyéb teendőire is; mert ha életileg bé fog bizonyulni, hogy illy systema által, mellynek két sarkalatja, mint többszer érinténk, a’ nemzeti suly közönséges egyforma viselése, és a’ bizonyosan várható nyereség anticipatiója, ha, mondtuk, practice ki fog tünni, hogy illy systema által olly tárgyat is végbe lehet vinni diadalommal, melly csak 3 percent tiszta nyereséget ígér, mint például egy budapesti hid; — ugy bizonyosan mind azon tárgyak is, csak kis idő alatt életre fognak kapni, mellyek bizonyos 4-et, 10-et, 50-et, 100-at fognak nyujtani. Honunk tág határi közt pedig mennyi illyféle kincs lappang, melly csak kezeinket várja, hogy emeljük, ’s vele hazánk alapját ’s királyunk székét erősítvén nemzetünket minden sorsok’, minden esetek ellen felpánczélozzuk? Valyon ki kételkedik ezen, ki Magyarországot ismeri?

E’ mellékes tekintet — melly azonban a’ fő dolog, ’s mellyet megpendíteni szerencsénknek tartjuk, minthogy az által egy helyes ’s tapasztalás által felszentelt cselekvésmód fő-

vonásit előadni alkalmunk volna — egy tittal mind azon számnélküli ellenvetéseket is megczáfolja, mellyek hazai szándékunk ellen gördültek 's gördülendnek elő szinte minden szegletbül, hogy t. i. mi haszna volna egy hidnak utak előtt, 's így ezeket kellene inkább csinálni; miért kellene hidat építeni, minekelőtte a' Duna regulázva nincs; mit használna a' hid kereskedés nélkül; 's kereskedés mikép fejledezhetne a' kül vámok súlya alatt, 's így vég nélkül; a' mikre, nehogy kőtetekre terjedjen Jelentésünk, röviden csak azt feleljük, hogy itéletünk szerint egy budapesti hid építése nem annyira mechanikai mint moralis tekintetben volna nyereség, és azért volna egy helyes systemának practikai kifejtésére mintakép célirányosb, habár 3 percent nyereséget ígér is csak, mint honunk akármilly jutalmazó tárgya; mert kivált mostanság, midőn országgyűlésink Pesten tartása végett kéretik meg a' legjobb Fejedelem, egy tárgy sincs, mellyben annyi kívánat egyesülne, mint egy hidépítésben, melly honunk két testvér-városát örökre egybekapcsolná; mert ezt kívánja — némi álbölcseket 's éneseket kivéve — Budapest minden lakosa; ezt ohajtja honunk minden polgára, ki holnap 's holnaputánál meszszebbre tekint; ezt várja végkép a' Jelenkor 's korszellem, melly valóban többé nem fogja türhetni, hogy egy folyam által annyiszor ketté legyen szakítva honunk 's annak szive.

A' hidnak az érintett mód szerinti practikai létesítése közt pedig, számosan meg fognak győződni, hogy nem arany 's ezüst a' nemzeti gazdaság talpköve, hanem azon kifejlett emberi értelem, melly a' bizonyos nyereség 's haszon fejében, olly előleges hypomochlionok feltalálására is vezet, mellyeknek czélirányos használásával — mint már némileg kifejténk — a' legóriásibb munkákat vihetni végbe. Meg fog szünni azon mindennap hallott, valóban igaz értelem-nélküli szójárás "Nincs pénzünk, nincs tehetségünk" 's a' t. melly szomorú fallaciának 's restségi ürügynek leginkább tulajdoníthatjuk honunk hátramaradását, melly mechanikai tekintetben éppen azért nem vergődhetik ki aljas létébül, mert annak felemel-tét olly sokan egy lelketlen sárga vagy fejeér metallumra állítják, melly tán több ezer esztendeig feküdt legnagyobb massákban déli Amerikának szinte földszinén a' nélkül, hogy az ott lakókat csak egy hüvelknyivel is magasbra emelte volna azon emberhez illő állás felé, melly az emberi nemnek fő czélja, 's mellyet se arannyal se ezüsttel valóban soha nem, de kirekesztőleg csak azon lelki erő kifejtése által érhetni el, melly bennünk él, halhatatlan részünk, 's melly földi állásunknál fogva minket eszmélkedésre, szükségink elismerésére, — de egyszersmind arra is ösztönöz, hogy józan szorgalmunk 's czélirányos munkálódásunk

által, másképp olly szomorú létünkre kelleme-
ket vonjunk, bájakat hintsünk, 's állati szé-
gyeneinkből kifejlvén, lakhelyeinket édenekké
varázsoljuk. — Practice 's tüstént életbe lesz
hozva azon sokaktul hasznosnak sejdített, de
még tökéletesen el nem rendelt ohajtás 'Nem-
zeti Bankot' felállítani, — melly csak úgy hasz-
nos, ha külön tárgyakra terjed, 's minden
ügynél keveretlen, saját nyereségében enyé-
szik el. Helyre leszen állítva némileg de facto,
még mielőtt nemzeti hitelünk mechanikája el-
rendeltetnék, azon hiteli nimbus, mellyet némi
egyesek, nemzeti becsületünk nem csekély
kárára, olly rutul fertőztetének. Fel fog vilá-
gosulni, hogy valamint olly vállalatokra, mel-
lyekből haszon foly, Actiák 's Bank-systema
leghelyesbek: úgy vannak olly tárgyak is —
mint Játékszín, Ludoviceum, Museum, poli-
technikai, festési, hangászi 's a' t. Intézetek al-
kotása — mellyek tisztán csak lelki dividen-
det nyujtanak, 's eképp szerkeztetésükre a'
Bank-systema *közvetlen* nem ér semmit, —
hanem ott már hazafiság, anyaföld-bálványzás
kell, 's csak annyiba segítheti azokat elő a' Bank-
systema *közvetve*, hogy a' helyes systema után
meggazdagult honosiaknak hazafisága 's az
anyaföldhöz vonzó szeretete illyeseket való-
sággal végbe is vihet, 's eképp azok megszün-
nek jámbor ohajtási tárgyak lenni; a' civili-
sált nemzetek sorába fog tüstént lépni az eddig

nem igen ismert 's csak felette ritkán említett Magyar 's a' t. 's a' roppant munkának sikere annyi, előre nem láthatókra fog befolyjni jótékonyan 's szükségkép, hogy a' két város 's ország mechanikai egybekapcsolása a' végbevitt tárgynak iránylag tán legkisebb haszna leend.

Milly felette szerény(?) alakban jelenik meg e' néhány sorok után, azon lelki szegényeknek mindent nehezítő 's akadályozó ellenvetésük, kik a' dolgok valódi célját soha fel nem foghatván így okoskodnak:

“Minek olly roppant költségű hid? Hogy a' két város lakosi kölcsönös látogatásikat könnyelmesebben végezhessek el? Hiszen úgy is áll a' hid nyáron, télen meg hányszor fagy bé a' Duna ha hideg van, — 's miért nem javasol-
tatik inkább valami más? 's a' t.”

Milly színben jelennek meg illyféle megjegyzések és kifogások, ha azon tárgy philosophiáját tekintjük, melly ellen irányoztatnak, arrul méltóztassék a' Tekintetes Egyesület maga itélni, — valamint azon számnélküli ellenvélemények helyességéről is, mellyek tervünk ellen minden bizonnal tétetni fognak, 's mellyeket itt megczáfolni a' hely szüke miatt nem kívánunk.

A' most sajtó alul kiszabadult értekezését Győri Sándor urnak egy Buda 's Pest közt építendő állóhidról azonban néhány sorral meg

nem jegyeznünk lehetetlen. Felette sok jó 's követésre méltó van abban; de itéletünk szerint két okbul nem volna tanácsos az abban előforduló javaslat velejét előlegesen 's mint praemissát elfogadni: 1^{ör} mert hypothekája azon pénznek, mellyel tisztelt hazánkfia Győri Sándor ur szándékozik felépíteni a' hidat, felette gyöngé; minthogy ő a' most Duna-folyamban létező, de javaslata által kiszárítandó házhelyekért(?) négyszeg ölként 40, 40 forint pengőt számít, a' mit 's tán többet is kétségen kívül meg fognak érni azok bizonyos esztendőkk lefolyta után, mert progressiv idomzatban nevededik a' két város; de valyon találkoznék e most vagy rövid idő alatt az érintett árért elég vevő azon telkekre, mellyeket nem a' Duna árja, de maga a' Duna még legkisebb viznél is bir, 's annyi századok óta birt, azon legyen szabad kételkednünk. 2^{ör} mert javaslata procrastinációra vezet, a' mi — mondjuk ki egyenesen — hazánk legkártékonyabb rossza.

Mind azon, az érintett javaslatban előforduló mathematikai megjegyzések is *'hogy nem lehet bátorságos állóhid, míg nincs regulázva a' Duna'* praxis által vannak a' világ szinte minden részeiben megczáfolva; mert valyon hány hid áll reguláztatlan folyókon, 's milly lábon volna szövetséges Országokban a' közösülés, ha minden nagyobb hid építése előtt re-

gulázni akarták volna az illető folyamokat? Ha egyébiránt megczáfolhatlanok is Győri ur nézetei, mit erősítnek egyebet, mint hogy a' Dunának mostani ágya felett örökségre hidat építeni nem lehet, és a' folyam ágyát, nehogy a' víz medrében lévő oszlopok kimosattassanak, szünetleni felvigyázás és tisztítás alatt kell tartani. — De ha egyebet nem erősítnek, valyon miért kellene azért egy olly tárgyat felfüggesztni, vagy más szavakkal, azt hihetősen századokra lökni vissza, mellynek haszna kiszámíthatlan, 's melly kevesebb mint 30 esztendő leforgása alatt már kifizethetné magát 's ingyen volna? ugy hogy még akkor se kellene tüsténti építésével felhagynunk, ha 30 esztendő-utáni elbomlása előre láttatnék minden bizonnyal; mert azon indirect haszon, mellyet eszközölt, örökre megmaradna. 'S ugyan Dunánk olly korlátlan, hogy azon nem lehetne hidat építeni, melly 30 esztendőnél tovább tarthatna? ezt Győri ur maga sem hiszi, kivált ha a' Duna medre arra megfelelő mozgonyokkal mindig czélirányosan kitisztíttatnék. És így az következik, hogy Győri ur javallata mint postmissa, felette helyes lehet; de a' nemzet valóban nem tehetne józanabbat, mint ha tüstént egy hidat építtetne, melly számos századokat minden biztossággal elállna, — de egyuttal a' Duna regulációját is parancsolná; mert tagadhatlan, hogy

az nemcsak a' tisztelt Javasló által ígért 3,900,000-el ajándékozná meg a' hont, de mind mechanikai mind erkölcsi tekintetben olly áldott fordulást tenne hazánkban, mellyet valóban Hunnia ujjászületési aerájának lehetne nevezni.

Azon alapos megjegyzést se hallgatthatjuk el, hogy valyon lenne e' kiadandó 2 millio nemzeti papiros-pénznek valódi becse, 's nem szálnának e' a' 100 forintos Jók 90-re 80-ra le? a' mire csak azt mondhatjuk, hogy a' kiadandó Jók becse azon irány szerint fog elrendezkedni mulhatlan, mellyben biztosb vagy bizonytalannabb hypotheka vettetik alájok. Ha jó az, 's a' mi több, jónak is tartja azt a' Közönség, rendesen folynak a' kamatok, és sorsolásnál 120 vagy 150-el huzatnak ki a' Jók, akkor ugy hisszük, becsük nemcsak al pari leszen, de még 100-on felül is fog menni.

Hypothekául pedig maga a' hid fog szolgálni, mellyet ha nem egészen is, legalább vasrészeire igen könnyen fogunk viszont biztosíthatatni, ugy hogy nagy veszély a' dolog körül semmi esetre nem lehet. Hogy azonban a' nagy Közönség tökéletesen megnyugtassék, 's ez által papirosink becse nevedekjék, felette jó volna — de csak a' dolog hitele miatt, mert máskép szükségtelen, — ha valami más hypotheka is állíttatnék még a' hid alá. És erre ítéletünk szerint, semmi nem volna alkalmatosb, mint a' felemelt sóár, ugy hogy e' részben min-

den legnagyobb bátorságba 's rendbe helyeztetnék, — ha az országlás ezt helybenhagyná, a' mit reményleni tán szabad; mert a' kedvezés nem volna nagyobb, mint ha valaki tett adósságát házára vagy fundusára intabuláltatni engedné, a' mi által teljes becsüvé válik a' rajta fekvő pénz, a' nélkül hogy vagy a' ház vagy a' fundus támadtatnék meg.

Végre őszinte vallomásunkat ama fontos észrevételre is kénytelenítettünk előadni, melly a' kormánynak ebéli igyekezetünk-elleni hatását illeti; 's mellyre csak azt mondjuk, hogy távulrul se hihető a' kormánynak olly hasznos systema ellen szegülése, melly senki kárán nem alapul, hanem a' nyers természet kebelében fekvő kincseket fejtven ki, egy olly országnak emeli magasbra vagyoni 's tehetségi létét, melly az austriai monarchiának legjobb része. Qui vult finem: debet velle media; 's ekép midőn a' kormánynak legszorosb interesséjében van Magyarország adó 's védő tehetségét emelni lehetőleg, bizonyosan nemcsak engedni, de még előmozdítani is fogja közösülésink javítását, vizeink elrendelését, országai mechanikánk kifejtését, szóval: előmozdítani fogja vagyonink felemeltét, tehetségink tágítását, 's így azon köz gyarapodást 's megelégedést, mellyen fejedelmi székek mindig legbátrabban alapultak 's alapulni fognak örökleg. Buda 's Pest közt józan systema után

építendő hid pedig — mint láttuk — egyenesen fog vezetni belső mechanikánk kifejtésére, és ekép *dolog-közt*i köz megelégedésre; 's így távulról sem hihető, hogy a' kormány szegüljön 'Egy nemzeti papirossal végbeviendő budapesti hid építése ellen', hanem azt tartjuk bizonyosnak, hogy illy hasznos nemzeti vállalatokban éppen a' kormányban fogjuk lelni legghathatósb gyámunkat.

És itt, Tekintetes Egyesület, ügyünk politikai részét fejezzük bé; ugy hogy Jelentésünknek minden irányon-tuli kiterjesztése nélkül, végkép az egésznek practikai végbehajtásául is mondhassunk egy két rövid szót.

Mindenek előtt változhatlanul el kellene határozni, hogy senkire ne bizassék a' hid-építésnek mechanikai vezérlése, ki valami nevezetesb, 's a' felállítandó tárgyhoz hasonló munkát nem vitt még végbe; ugy hogy egyáltalában semmi okoskodásnak, számolásnak, ígéretnek akármelly ürügy alatt sem kellene engedni, hanem egyedül 's kirekesztőleg csak jó sikerrel végbevitt 's teljes épségben fenálló nevezetesb munkákat lehessen egy építőmester kiválasztása körül elfogadni szószólók-'s ajánlókul. 'S ha ez el van határozva — minnek józanságán senki nem fog kételkedni, ki félig meddig vissza akarja emlékezetébe hozni

azon számtalan theoria okozta elbomlásokat, mellyeknek szinte romjai se látszanak már honunk sok vidékin — akkor valóban szinte sehol egyebütt mint Britanniában és szövetséges Amerikában kell keresni mestereket; mert valójában csak ott és szinte sehol másutt nem léteznek még olly munkák, mellyeknek végbeviteli nehézsége egy soron állna azon feloldandó csomókkal, mellyeket egy Buda's Pest-közi hidépítése adna fel.

'S ha ez áll, akkor Tekintetes Egyesület, éppen azon uttal, mellyel Egyesületünk Pártfogójához a' Fenséges Nádorhoz 's honunk Képviselőihez alázatos kérésünkkel járulnánk: méltóztatnának egy országos küldöttséget nevezni ki, melly rendetlen 's homályos adatinkat rendbe 's világosságba hozná, — egyszers mind azért is esedezhetnénk: küldetnének néhányak külföldre is mind azon nézeteknek teljes kimerítése végett, mellyeket itt mi csak felszínleg 's egyoldalulag valánk képesek előterjeszteni.

Jelentésünk felette hiányos; számolásink tán hibásak; némi fő kérdéseket, mint Buda's Pest városok mostani hidjövédelmét, alig érinténk; az építmény biztosíthatásául nem mondhatánk semmi elhatározottat; számnélküli kisebb szempontokat 's tekinteteket nem is hozánk fel, 's a' t. 'S minél többet fontoljuk a' tárgyat, annál jobban világlik előt-

tünk ki, hogy körülte még felette keveset te-
vénk, 's minden reményünktül el kell búcsuz-
nunk, ha a' Tekintetes Egyesület nem pár-
tolja azt hathatós ajánlással nemzeti Képvisel-
lőink előtt, kiknek egyébiránt annyira hatal-
mokban van — oh felséges Jog! — azt életbe
hozni, hogy teljes meggyőződésünk szerint,
egy cseppet se compromittálná magát a' most
országosan egybegyült Törvényhozó-Test, ha
felállítása körül minden előzmény 's szóvesz-
tés nélkül egyenesen azt határozná 'Legyen.'

'S ezen egyetlen szó, mellynek haszna
honunk minden ágain pezsgőséggel gyümöl-
csözne, nemcsak ezernyi kamattal fizetné meg
volt fáradozásinkat, de éltünk hátramaradó
napjait is előre lekötné meg nem szünő hála-
dat-érzéssel.

Mellyek után a' Tekintetes Egyesület en-
gedékeny ítéletébe 's pártfogásába ajánlva,
maradunk

a' Tekintetes Egyesületnek

kész köteles szolgál

Gróf Andráshy György,
Gróf Széchenyi István.

Dr. BALLABY GÉZA

TUDNIVALÓK.

E' Jelentés kirekesztőleg a' Hid-Egyesület számára vala írva, 's csak később, főkép boldogult Gróf Stainleinnak, az Egyesület kipótolhatlan kárával történt elvesztése után határozottatott el, sajtó alá bocsátása; mi okbul teli van nemcsak hiányokkal 's ismételésekkel, de annyi homállyal is, hogy annak tüsténti közrebocsátására egyedül azon tekintet 's remény birhata minket alulirtakat, mellyeknél fogva illy fontos tárgyat részint nem merénk később időkre halasztani, részint bizánk Olvasóink barátságos engedékeny bírálatjában, kik némi kis fáradozásink 's jó szándékunk miatt tán elfogják kegyesen nézni kised munkánk számtalan csorbáit! — Így névszerint:

Nagyobb 's részletesb kifejtést érdemlett 's kívánt volna a' Bank-systema; mert annak jótékony szelleme csak külön külön tárgyakra alkalmazás által tűnik tökéletesen elő.

A' 100d. lapon előhozott Pest vármegyei gátcsinálás példája pedig, a' számokra nézve, tán nem áll szorosán úgy, mint adva van; mert későbbi adatok szerint úgy látszik a' gát csak 400,000 pengő forintba, — a' kiszárítandó 's áradástul mentendő föld holdja pedig egyremásra csak 36 pengő xrba kerülne, és ekép a' nyert földtér 's így tiszta haszon még sokkal óriásibb lenne, mint állítók. A' mi egyébiránt mindegy, és azért a' példa tántoríthatlanul áll; mert habár a' számítási hiba nem nagyobb hasznot mutatna is — mint itt — hanem

kisebbit, melly olly arányban állna a' valóhoz, mint p. o. 1 : 19hez — noha ezt senki nem fogja hinni, ki a' Pest vármegyei Duna bal partját ismeri — még akkor sem volna a' józan rendszer szelleme gyöngítve; minthogy az általa eszközölt tiszta nyereségi gyümölcs még is = 100 volna, és ekép a' kiadott pénz amortisatiója csak kevés év alatt azon földek hasznábul kitelnék, mellyek a' víztül megmentettek — *feltéve*, hogy a' kiadott, beváltandó és megsemmisítendő pénzek semmi falcidiát nem szenvednének; a' mi iránt éppen ez okbul az országglásnak felvigyázással kell lennie.

A' munka folytában, hol az építendő hid helyéről van szó, többszer idézett rajz-betűkre nézve továbbá azt kell jelentenünk, hogy azok csak azon dunai tervekbül érthetők, mellyek részint közrebo-csáttattak 's többek közt Pesten és Pozsonban Wigand könyvárosnál találhatók, részint ezután fognak kiadatni, és hol találhatásuk jelenteni.

Végre azt kell megjegyoznünk, hogy ezen Jelentés hihetőleg a' Hid-Egyesület által rendbe hozatni, bővítetni, felvilágosíttatni és rajzok közlése által érthetőbbé fog tétetni.

Némelly Igazítások:

Lap 54, sor 10, AA. betűk helyett olvasd: A. B. és b. a.

Lap 86, sor 27, *elérve* helyett olvasd: *elérve*.

Lap 104, első sor, *volna* helyett olvasd: *vala*.

Egy font sterling a' legutolsó pénzfolyam szerint szinte több mint 10 pengő forint.

A' p. betű, summák után mindig *pengőt* jelent.

